

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra obchodního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2008

Monika Horáková

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Monika Horáková (diplomantka)

Evropské a české principy smluvního práva

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 10. 2008

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Hořovicích dne 26. 10. 2008

Monika Horáková

OBSAH

1	Úvod	7
2	Teoretické pojetí právních principů	9
2.1	Pojem právní princip	9
2.2	Právní principy a právní normy.....	11
2.3	Význam právních principů pro interpretaci a aplikaci právních norem.....	12
3	České principy smluvního práva	15
3.1	Pojem smluvního závazkového práva	15
3.2	Základní zásady českého smluvního práva	17
3.2.1	<i>Zásada rovnosti smluvních stran</i>	17
3.2.2	<i>Zásada smluvní svobody (volnosti)</i>	17
3.2.3	<i>Zásada „pacta sunt servanda“</i>	20
3.2.4	<i>Zásada dobrých mravů</i>	20
3.2.5	<i>Zásada „nemo turpitudinem suam allegare potest“</i>	21
3.2.6	<i>Zásada ochrany dobré víry</i>	21
3.2.7	<i>Zásada poctivého obchodního styku</i>	22
4	Evropské principy smluvního práva	23
4.1	Harmonizace smluvního práva v rámci EU	23
4.1.1	<i>Důvody harmonizace smluvního práva v EU</i>	23
4.1.2	<i>Vývoj snah o harmonizaci smluvního práva v EU</i>	25
4.2	Principy evropského smluvního práva	33
4.2.1	<i>Vznik a vývoj Principů evropského smluvního práva</i>	33
4.2.2	<i>Obsah Principů evropského smluvního práva</i>	35
5	Srovnání vybraných evropských a českých principů smluvního práva	47
5.1	Platnost smlouvy podle Principů evropského smluvního práva v porovnání s českou právní úpravou.....	47
5.2	Nesplnění smlouvy podle Principů evropského smluvního práva v porovnání s českou právní úpravou.....	56
6	Závěr	61

7	Literatura	63
7.1	Odborné publikace	63
7.2	Odborné články	64
7.2.1	Časopisecké články	64
7.2.2	Články z internetových zdrojů	64
7.3	Judikatura	65
7.4	Sdělení Evropské komise	65
7.5	Internetové odkazy	66
8	Summary	67

Použité zkratky:

Občanský zákoník zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Obchodní zákoník zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

EU Evropská Unie

Komise Komise pro evropské smluvní právo

Principy Principy evropského smluvního práva
(Principles of European Contract Law)

1 Úvod

V této práci se zabývám analýzou evropských a českých principů smluvního práva. V první řadě bylo třeba nastínit pojem právních principů, vysvětlit jejich odlišnosti od právních norem a zdůraznit význam právních principů pro interpretaci a aplikaci právních norem. Otázka právních principů je předmětem zájmu právních teoretiků, kteří se pokoušejí tento široký a obtížně definovatelný pojem vymežit. Principy totiž hrají významnou roli v každodenní právní praxi, jsou nástrojem, jenž zabraňuje přepjatému formalismu s cílem udržovat obecné právní dobro.

Další výklad je věnován českým principům smluvního práva. Nejprve pojednávám o právním oboru závazkového práva smluvního a vymezuji jeho základní instituty. Poté jsem rozpracovala jednotlivé zásady, na kterých je české smluvní právo založeno. Tyto zásady byly formulovány právní teorií a soudní praxí a zpravidla nebývají v zákoně výslovně upraveny. Uplatní se zejména při interpretaci a aplikaci soukromoprávních předpisů, ačkoliv někdy mohou mít i bezprostředně normativní účel.

Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřila na evropské principy smluvního práva. Zprvu jsem nastínila skutečnosti odůvodňující potřebu harmonizace evropského smluvního práva a pokusila jsem se charakterizovat vývoj snah o harmonizaci smluvního práva v Evropské unii, a to jak na poli akademickém, tak politickém. Poté jsem svou pozornost obrátila k „Principům evropského smluvního práva“, které jsou jedním nejvýznamnějších výsledků těchto harmonizačních snah. Tento pozoruhodný dokument byl vypracován v 90. letech 20. století Komisí pro evropské smluvní právo, v jejímž čele stál dánský profesor Ole Lando. Záhy se pro svou jedinečnou povahu obecných principů evropského smluvního práva dostal do středu pozornosti odborné veřejnosti v Evropské unii a stal se základem pokračujícího harmonizačního úsilí. S ohledem na tyto skutečnosti je třeba věnovat se studiu Principů evropského smluvního práva i v České republice a stejně tak je potřebné brát je v potaz při přípravě rekodifikace českého soukromého práva.

Na základě podrobného rozboru obou publikovaných svazků Principů evropského smluvního práva jsem vypracovala stručný přehled jejich obsahu a následně jsem se v páté kapitole této práce pokusila zhodnotit, do jaké míry se liší pojetí platnosti smlouvy a koncepce nesplnění smlouvy podle Principů evropského smluvního práva od české právní úpravy v občanském a obchodním zákoníku.

2 Teoretické pojetí právních principů

2.1 Pojem právní princip

Právní princip náleží k právním pojmům, které lze pro velké množství hledisek jejich zkoumání jen těžko definovat. Obecně je pojímán jako základ, výchozí myšlenka (z latinského principium = počátek, základ). V právní teorii není tento pojem chápán jednoznačně a není konzistentně teoreticky rozpracován.

„Právní principy byly definovány jako vůdčí ideje, jako politické postuláty, jako koncepční základy právního odvětví, jako výraz objektivních zákonitostí a tendencí vývoje společnosti z pohledu určité systémové části práva, popřípadě jako nejobecnější normy, vyjadřující základ a smysl právní regulace příslušného odvětví.“¹ Každé z těchto vymezení naznačuje povahu právních principů z jiného hlediska. Jsou jen dokladem toho, že tento pojem je příliš rozsáhlý a neohraničený na to, aby bylo možné podat jeho úplnou definici. Při pokusech o nalezení takové definice vždy existuje nebezpečí umělého omezení významu tohoto pojmu.

Proto se také právní teoretici ve svých pojednáních o právních principech vždy zaměřují na ten aspekt tohoto pojmu, jež považují za nejpodstatnější.

Kühn chápe právní principy jako „pravidla, která tvoří základ určitého právního institutu, zákona, právního odvětví nebo právního řádu.“²

Weinberger považuje právní principy za „abstraktní právní pravidla, která přímo neurčují, jaké chování má být, přispívají však k řešení právních vztahů, především obtížných případů, kdy soudce nevystačí s právními pravidly, neboť nedávají jasnou a určitou odpověď, a jejich posouzení je závislé na soudcovském uvážení.“³

Boguszak v učebnici teorie práva vykládá pojem právních principů takto: „Právními principy se rozumí právní pravidla vysokého stupně obecnosti, přičemž tento pojem zahrnuje:

1. pozitivní principy práva, tedy normy explicitně formulované v textu pozitivního práva, a to buď zákonná ustanovení, nebo normy konstruované na

¹ Hurdík, J. Zásady soukromého práva. Brno: Masarykova universita, 1998, s. 12.

² Kühn, Z. Pojem a role právního principu. In: Právní principy. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 93.

základě elementů obsažených v zákonných ustanoveních, jež hrají rozhodující roli v právním institutu, v normativním aktu, v odvětví systému práva nebo v celém systému.

2. implicitní principy práva, tedy pravidla vyjádřená jako premisy nebo důsledky zákonných ustanovení nebo norem, to znamená jako reduktivní nebo deduktivní úsudky z nich.
3. extrasystémové principy práva, které nejsou součástí systému práva, jsou však s ním spjaty vzhledem k vymezení systému práva, o který se jedná. Právní systém se může dovolávat těchto principů jakožto pramenů pravidel rozhodování při aplikaci práva nebo jako směrnice interpretace práva.⁴

Současná teorie právních principů často čerpá z názorů a úvah amerického právního vědce Dworkina. Jeho teorie principů je kritikou Hartovy právně pozitivistické koncepce. Dworkin zejména odmítá oddělení práva od morálky. Právo podle něho tvoří nejen pravidla, ale také morální a politické standardy, které nemají charakter pravidla. Takovými standardy jsou principy (principles) a politiky (policies). „Politika vytyčuje cíl, jehož má být dosaženo, zpravidla zlepšení ekonomické, politické nebo sociální kvality společnosti. Princip je standard, který má být dodržován nikoli proto, že to pomůže dosáhnout nebo zajistit nějakou ekonomickou, politickou nebo sociální situaci, ale proto, že to požaduje spravedlnost, slušnost nebo nějaká jiná dimenze morálky.“⁵ Principy vyjadřují a ochraňují práva jednotlivce, zatímco politiky vyjadřují společenské cíle. Při řešení jednoduchých případů si soudce vystačí s pravidly zakotvenými v právu, avšak obtížné případy je třeba řešit na základě právních principů. Takovéto případy totiž není možné rozhodnout na základě subsumpce určitého právního pravidla a zároveň nelze dopustit, aby došlo k „denegatio iustitiae“. Jako příklad uvádí Dworkin případ *Riggs v. Palmer*, ve kterém soud rozhodoval, zda dědic, uvedený v závěti svého dědečka, může na základě této závěti dědit, třebaže kvůli tomu, aby dědil, svého dědečka zabil. Podle zákona by bylo třeba respektovat vůli zůstavitele a dědictví vrahovi přiznat. Soud však aplikoval obecný princip, podle něhož nikdo nesmí mít prospěch z vlastního protiprávního jednání, a vrah tak dědictví nezískal.

³ Weinberger, O. Norma a instituce. Brno: Masarykova universita, 1995, s. 79.

⁴ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva. Praha: ASPI, a.s., 2001, s. 268.

⁵ Dworkin R. Když se práva berou vážně. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 44.

Pro účely této práce je nutné zdůraznit, že obsah pojmů právní princip a právní zásada považuji za shodný a tyto pojmy používám jako synonyma. Tento přístup shledávám v teorii práva za převažující, třebaže někteří autoři zastávají názor, že tyto pojmy se od sebe liší.

2.2 Právní principy a právní normy

Právní principy jsou pravidla, která jsou výdobytkem právní kultury, jsou vlastní právu v právním státě, ať jsou nebo nejsou výslovně vyjádřena v platných právních normách. Mnohé z těchto principů byly formulovány již klasickými římskými právníky, jiné jsou produktem právního vývoje moderní doby. Jedná se tedy o pravidla, která jsou víceméně společná právu různých zemí téhož typu právní kultury.

Právní principy nejsou s platnými právními normami spojeny do té míry, aby přestaly plnit svoji funkci při změně těchto norem. Jsou stabilním prvkem práva, protože vycházejí ze všeobecného povědomí o přiměřenosti a závaznosti určitého jednání. Naopak právní norma je výsledkem politického rozhodnutí, které lze jednoduše změnit a právní normu zrušit.

Kromě stejného účelu spojuje právní principy s právními normami zejména podobná logická struktura. Právní normy i principy se dají vyjádřit v kondicionální podobě, tj. v podobě implikace. Hlavním rozdílem mezi normami a principy je pak vyšší obecnost možného vyjádření principů. Další rozdíl lze nalézt v povaze kondicionální struktury. „Právní norma má podobu takovou, že její antecedent i konsekvent jsou vyjádřeny uzavřeným způsobem. Tedy pokud jsou dány podmínky stanovené hypotézou, nutně se musí uplatnit dispozice právní normy. Jinak je tomu u právního principu. Jeho antecedent má otevřenou povahu. Podmínky uplatnění principu tak nejsou předem jednoznačně determinovány a jejich aplikaci lze v konkrétním případě vyloučit tím, že převáží jiný právní standard.“⁶

Rozdíl mezi právními principy a právními normami spočívá také ve způsobu řešení vzájemných konfliktů. Právní normy platí výlučně a rozpory mezi jednotlivými normami se odstraňují za použití pravidel *lex posterior derogat legi priori* nebo

⁶ Kühn, Z. Pojem a role právního principu. In: Právní principy. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 94.

lex specialis derogat legi generali. Naopak právní principy platí souběžně, mohou se vzájemně křížit a navzájem se vyvažovat. Kolize principů se řeší jejich poměřováním. Rozhodujícím se stává ten, který má větší váhu, přičemž druhý z principů s menší důležitostí v důsledku toho neztrácí svoji platnost.

2.3 Význam právních principů pro interpretaci a aplikaci právních norem

Právní principy plní důležitou funkci zejména při interpretaci a aplikaci práva, ale uplatní se také při vytváření práva v legislativním procesu.

Vycházeje z Dworkinovy teorie právních principů je třeba význam právních principů vztáhnout především ke zdokonalení interpretace a aplikace práva. Soudce je tak podle Dworkina jako spisovatel snažící se pokračovat v příběhu započatém předchozími spisovateli a má usilovat o kreativní interpretaci práva.

„Význam aplikace právních principů spočívá zejména v tom, že plní funkci:

1. derogační a verifikační v tom smyslu, že vylučují nebo potvrzují uplatnění určité normy nebo norem v konkrétním případě,
2. interpretační tím, že podporují konkrétní způsob, směr a výsledek výkladu norem nebo naopak vyloučí určitý způsob výkladu,
3. doplňující tím, že napomáhají vyplňovat mezery v právu.

Všechny tyto funkce principů je třeba orientovat na základní cíl interpretace a aplikace práva, kterým je realizace ideálu spravedlnosti, tedy naplnění zásady *Aequum et bonum est lex legum*, totiž, že spravedlnost a dobro je zákon nad zákony.⁷

Účelem právních principů je působit při interpretaci a aplikaci práva tak, aby byla zachována vnitřní jednota a soudržnost právního řádu. S jejich pomocí aplikační orgán dotváří tzv. mezery v zákoně, eventuálně i mezery v právu, právní principy si vezme na pomoc při řešení nejednoznačné interpretace nějakého pojmu, a v neposlední řadě jsou právní principy také nástrojem pro dotváření práva soudy a jinými orgány. Právní principy tak výrazně ovlivňují způsob realizace právních předpisů. Jejich cílem

⁷ Prusák, J. Principy v práve. In: Právní obzor č. 3/1997, s. 226.

je omezit případy obcházení nebo zneužívání právní normy. Lze tedy říci, že aplikace právní principů vrací právu jeho původní účel, kterým je řešení sporů na základě spravedlnosti.

„Právní principy v pozitivním právu jsou předpokladem uplatnění a interpretace práva zejména z hlediska

- a) orientace na konkrétní cíl, účel, hodnotu (spravedlnost, slušnost, rovnost, svobodu apod.),
- b) způsobu, jak uskutečnit právo a povinnost,
- c) výlučnosti určitého postupu a vyloučení jiného postupu,
- d) kritéria rozhodujícího pro volbu alternativ.“⁸

Při aplikaci právních principů musí soudce vzájemně poměřovat všechny principy dopadající na daný případ a poté vybrat ten nejdůležitější. Jeho úlohou je posoudit, jaké rozhodnutí je optimální z hlediska celého systému práva. Je přitom nutno brát v úvahu, že důležitost principů je dána nejen konkrétními okolnostmi, ale také hierarchií s nimi spojených společenských hodnot a ústavními základy právního řádu.

Pokud při interpretaci právního předpisu dojde soud k závěru, že doslovný výklad normativního textu vede k nesmyslným závěrům, je nucen se odchýlit od takové textu a místo jazykového výkladu použít výklad teologický, tedy výklad v souladu s účelem a smyslem zákona. Při této metodě výkladu práva se významnou měrou uplatňují právní principy. Ústavní soud ČR v této souvislosti uvedl, že „soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“⁹ „Účel a smysl zákona nelze přitom hledat jen ve slovech a větách právního předpisu, neboť v právním předpisu jsou a musí být vždy obsaženy i principy uznávané demokratickými právními státy.“¹⁰ Za určitých okolností tedy může právní princip vyloučit doslovný výklad textu zákona a takovýmto způsobem realizovat skutečný význam právní normy.

⁸ Prusák, J. Principy v práve. In: Právní obzor č.3/1997, s. 222.

⁹ Nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 21/96.

¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR IV. ÚS 275/96.

„S narůstající diferencovaností a komplexitou práva na jedné straně a skutečností, že právní předpis nemůže zakotvit vyčerpávající a úplnou úpravu sociálního života obecným jazykem právních norem na straně druhé, je nutno klást větší důraz na právní standardy odlišné od právních norem.“¹¹

¹¹ Kühn, Z. Pojem a role právního principu. In: Právní principy. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 100.

3 České principy smluvního práva

3.1 Pojem smluvního závazkového práva

Závazkové právo je významnou součástí soukromého práva. Předmětem úpravy závazkového práva jsou vztahy mezi věřiteli a dlužníky. Ústředními pojmy jsou párové termíny pohledávka a dluh. Pohledávkou označujeme subjektivní právo věřitele požadovat od dlužníka dohodnuté plnění. Dluhem rozumíme dlužníkovu povinnost poskytnout věřiteli požadované plnění.

Závazkový právní vztah vymezuje občanský zákoník v § 488 jako „právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.“ Jde tedy o právní vztah relativní, jehož charakteristickým znakem je korelativnost vzájemných práv a povinností věřitele a dlužníka.

Závazkové právo lze podle právního důvodu vzniku závazkového právního vztahu rozdělit na závazkové právo smluvní a závazkové právo deliktní. V praxi naprosto převažují závazkové právní vztahy ze smlouvy a tomu odpovídá i rozsah právní úpravy smluvního práva v soukromoprávních kodexech. Jedná se jednak o obecná ustanovení upravující zejména uzavírání smlouvy, její podstatné náležitosti a právní následky nesplnění smlouvy, jednak o zakotvení jednotlivých smluvních typů.

Základním pojmem smluvního závazkového práva je tedy smlouva. Lze ji definovat jako „dvoustranný, resp. vícestranný právní úkon, k jehož vzniku je třeba shodného projevu vůle (dohody – konsenzu) dvou, resp. více stran ohledně celého obsahu smlouvy.“¹² Je třeba uvést, že vedle závazkových smluv, které zakládají, mění nebo ruší závazkové právní vztahy, existují i smlouvy jiného druhu. Tak věcněprávní smlouvy zakládají, mění a ruší věcná práva a nacházíme smlouvy i v oblasti dědického a rodinného práva.

Hlavní funkcí smluvního závazkového práva je zajistit realizaci různorodých osobních, hospodářských a jiných společenských potřeb úpravou vzájemné součinnosti

¹² Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné, svazek II. 2. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2002, str. 31.

fyzických a právnických osob při uskutečňování jejich cílů. Smlouva je nezbytným nástrojem tržního hospodářství a zákonná úprava smluvního závazkového práva je důležitá pro jeho řádné fungování.

Závazkové právo lze také třídit podle odvětví soukromého práva na závazkové právo občanské a závazkové právo obchodní, popřípadě i závazkové právo jiných odvětví soukromého práva. Takto vyjmenované právní úpravy však nestojí na stejné úrovni. Závazkové právo podle občanského zákoníku má obecnou povahu, ostatní jsou zvláštními závazkovými právy.

Obchodní závazkové právo hraje bezesporu nejvýznamnější roli ze všech zvláštních úprav. Za obchodní závazkové vztahy označujeme takové závazkové vztahy, které se podle zákona nebo písemné dohody smluvních stran řídí obchodním zákoníkem. Rozlišujeme relativní obchodní závazkové vztahy, kterým byla obchodní povaha zákonem přiznána pro specifičnost subjektů a jejich činnosti, a absolutní obchodní závazkové vztahy, kterým zákon přiznává obchodní povahu bez ohledu na tato kritéria.

Z povahy vzájemného vztahu mezi obecným občanským závazkovým právem a zvláštním obchodním závazkovým právem vyplývá, že nelze-li nějakou otázku vyřešit podle obchodního zákoníku, použijí se subsidiárně ustanovení občanského zákoníku. Pro úpravu obchodních závazkových vztahů mají však velký význam také obchodní zvyklosti. Jde jednak o obchodní zvyklosti zachovávané obecně v určitém obchodním odvětví, které jsou aplikovatelné přímo ze zákona, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem, a jednak o obchodní zvyklosti použitelné na základě smlouvy, které jsou součástí smlouvy, a mají tak přednost před dispozitivními ustanoveními obchodního zákoníku. Jestliže není možné vyřešit nějaký právní problém podle uvedených právních předpisů ani podle obchodních zvyklostí, je nutné posoudit ho podle zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník.

3.2 Základní zásady českého smluvního práva

3.2.1 Zásada rovnosti smluvních stran

Primární postavení zastává v oboru soukromého práva zásada rovnosti subjektů právního vztahu. Pro odvětví občanského práva je explicitně zakotvena v § 2 odst. 2 občanského zákoníku: „V občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení.“

Rovnost smluvních stran spočívá v tom, že žádná smluvní strana nemůže jiné smluvní straně jednostranně uložit povinnost ani založit právo (projevem této zásady je např. ustanovení § 53 odst. 9 občanského zákoníku, podle kterého spotřebitel není povinen dodavateli vrátit neobjednané plnění, ani jej o tom vyrozumět).

V zásadě rovnosti stran je zahrnuta zásada *nemo iudex in causa sua*. Rovnost stran totiž předpokládá, že jejich vzájemný spor bude rozhodovat nestranná třetí osoba, nemůže ho jednostranně rozhodnout jedna ze stran.

3.2.2 Zásada smluvní svobody (volnosti)

Zásada smluvní svobody je výrazem širší zásady autonomie vůle, která je charakteristická pro celé soukromé právo.

Zásada autonomie vůle účastníků soukromoprávních vztahů znamená, že účastníci mohou vstupovat do soukromoprávních vztahů svobodně ze své vůle, že jejich postavení je autonomní, bez jakékoliv závislosti na jiném.

Autonomie vůle v sobě zahrnuje zásadu, podle níž je dovoleno vše, co není výslovně zakázáno, a která je vyjádřena i v Čl. 2 odst. 3 Listiny základních práva a svobod: „každý může činit, co není zákonem zakázáno“.

Důležitým projevem zásady autonomie vůle je převážně dispozitivní charakter právní úpravy soukromého práva.

Náš právní řád vychází z požadavku minimálního omezení autonomie vůle účastníků v soukromoprávních vztazích. Omezení se uplatní, jen pokud je to nutné k výkonu svobody jiných lidí nebo ve veřejném zájmu.

Smluvní svoboda je vyjádřením funkcionálního pojetí autonomie vůle. Rozlišujeme tyto dílčí sféry smluvní svobody:

1. svoboda rozhodnutí, zda smlouvu uzavřít či nikoliv,
2. svoboda volby druhé smluvní strany (spolukontrahenta),
3. svoboda zvolit si smluvní typ,
4. svoboda určit obsah smlouvy a
5. svoboda zvolit si formu smlouvy.

Svoboda uzavřít smlouvu

Svoboda uzavírání smluv není absolutní, zákon ji může omezit upravením zákonné kontraktační povinnosti. Zákonodárce této možnosti v praxi využívá, pokud je to třeba k ochraně veřejného zájmu nebo státem chráněných zájmů jednotlivce.

Frekventovaná je tato úprava zejména v oblasti pojištění, kdy jako příklad lze uvést povinnost uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (§ 3 zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nebo povinnost uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání např. advokáta (§ 24a zákona č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů), notáře (§ 9 zákona č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nebo lékaře (§ 9 zákona č. 220/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Případy uložení kontraktační povinnosti se nevyskytují jen v odvětví občanského práva, ale lze je nalézt i v obchodním právu (např. § 156 odst. 4 obchodního zákoníku, který stanoví povinnost akciové společnosti odkoupit od akcionáře akcie na jméno, jejichž převoditelnost byla podmíněna souhlasem orgánu společnosti, pokud tento orgán odmítne takový souhlas udělit, nebo § 35 zákona č. 104/2008 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který upravuje povinnou nabídku převzetí).

Svoboda zvolit si smluvní typ

Smluvní svoboda zároveň znamená, že smluvní strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zákonem výslovně upravena. Pokud jde o smluvní typy, neuplatňuje se *numerus clausus*, smluvní strany tedy nemusí vybírat jen mezi smlouvami pojmenovanými, ale mohou si s ohledem na své specifické zájmy sjednat i smlouvu nepojmenovanou.

Uvedená zásada je explicitně vyjádřena v § 51 občanského zákoníku a pro oblast obchodních závazkových vztahů také v § 269 odst. 2 obchodního zákoníku. Tato ustanovení zároveň stanoví podmínky pro její uplatnění. Občanský zákoník stanoví, že taková nepojmenovaná smlouva nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona, obchodní zákoník k tomu přidává požadavek, aby smluvní strany dostatečně určily předmět svých závazků.

Svoboda určit obsah smlouvy

Smluvní strany mají zásadně volnost v tom, aby si společným vyjednáváním vymezily vzájemná práva a povinnosti ze smlouvy. Omezeny jsou kogentními normami, které zákonodárce do právní úpravy zařadil, aby vyhověl požadavkům smluvní spravedlnosti. Mají zajistit rovnovážné postavení smluvních stran a vyrovnanost vzájemných plnění s ohledem na účel smlouvy, a poskytnout tak ochranu slabší smluvní straně v oblastech právní úpravy, kde je toho zvláště třeba. Tak je tomu například u spotřebitelských smluv, kde občanský zákoník v § 55 stanoví, že „smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele, spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení.“ Vedle toho občanský zákon v následujících ustanoveních charakterizuje zneužívající smluvní ujednání a stanoví jejich relativní neplatnost.

Kromě uvedeného lze za značné omezení smluvní svobody označit také praxi uzavírání adhezních smluv. Jedná se o smlouvy, při jejichž sjednávání adresát návrhu smlouvy nemá možnost vyjednáváním předložený návrh změnit, může ho pouze přijmout tak, jak byl navržen, nebo odmítnout. Takové smlouvy uzavírají zpravidla právnické osoby, které poskytují svým klientům služby hromadné spotřeby (např. dodávky energie, vody, tepla nebo poštovní služby), lze se s nimi setkat také v oblasti bankovníctví nebo při prodeji spotřebního zboží obchodními řetězci.

Svoboda zvolit si formu smlouvy

Volnost uzavřít smlouvu v jakékoliv formě vychází ze soukromoprávní zásady neformálnosti právních úkonů. Platné právo zásadně nevyžaduje zvláštní formu právních úkonů.

Smluvní strany si tedy mohou svobodně vybrat, zda uzavřou smlouvu písemně, ústně nebo konkludentně. I tato zásada má však svá omezení, proto je třeba dodat, že

tuto možnost mají pouze za předpokladu, že zákon nebo dohoda smluvních stran nestanoví jinak. Pro obchodní závazkové vztahy navíc platí, že smlouva musí mít písemnou formu, pokud kterákoliv ze stran projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena písemně.

3.2.3 Zásada „pacta sunt servanda“

Zásada, že smlouvy se mají dodržovat, se projevuje v obecné právní povinnosti řádně dodržovat smluvní závazky. Kromě toho z ní také vyplývá, že porušení smlouvy s sebou nese právní odpovědnost toho, kdo se porušení dopustil. Je tedy spojena i s vynutitelností smluvních závazků.

Výrazem této zásady je ustanovení § 493 občanského zákoníku, podle kterého „závazkový vztah nelze měnit bez souhlasu jeho stran, pokud zákon nestanoví jinak“. Takto zákonem stanoveným průlomem do uvedené zásady je např. úprava postoupení pohledávky, kdy se může změnit osoba věřitele i bez souhlasu dlužníka, nebo možnost jednostranně odstoupit od smlouvy v důsledku prodlení dlužníka či poskytnutí vadného plnění.

3.2.4 Zásada dobrých mravů

Dobré mravy (*boni mores*) mají své kořeny již v klasickém římském právu, kde byly chápány jako zachování pravidel slušnosti převzatých od předků. Lze je označit za korektiv právního formalismu, protože slouží jako nástroj k odstranění tvrdosti, asociálnosti a amorálnosti při rozhodování o právu. Jde o prolínání mravnosti a právnosti.

Dobré mravy jsou právním pojmem, jehož normativní obsah je dán základními hodnotami převzatými z filosofie. Tímto způsobem se mravní hodnoty stávají skrze dobré mravy právními pravidly.

V platném občanském právu jsou dobré mravy zakotveny v několika variantách. Obecný význam má § 3 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví zákaz výkonu práv

a povinností v rozporu s dobrými mravy. Řada dalších ustanovení obsahuje dobré mravy jako kritérium pro uplatnění občanskoprávních sankcí. Mezi nevýznamnější patří neplatnost právního úkonu, který se přičí dobrým mravům, podle § 39 občanského zákoníku a také odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům podle § 424 občanského zákoníku.

Zásada dobrých mravů hraje významnou roli jak při interpretaci a aplikaci práva, tak také při tvorbě práva v legislativním procesu.

3.2.5 Zásada „*nemo turpitudinem suam allegare potest*“

Na zásadu dobrých mravů bezprostředně navazuje zásada, že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání nebo z toho, že jednal v rozporu s dobrými mravy. To zároveň znamená, že nikdo se nemůže s úspěchem dovolávat své vlastní nepoctivosti.

Výrazem této zásady je zejména ustanovení § 40a občanského zákoníku, podle kterého se relativní neplatnosti právního úkonu nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil.

3.2.6 Zásada ochrany dobré víry

Obecně můžeme vysledovat dva odlišné přístupy k pojmu dobrá víra (*bona fides*). Na jedné straně stojí dobrá víra jako psychická kategorie představující nevědomost jednajícího o právních nedostacích jeho postupu, na druhé straně vystupuje dobrá víra jako kategorie mravní, jež odpovídá pojetí dobrých mravů.

České soukromé právo zastává zejména první přístup. Uplatnění dobré víry je omezeno na případy, kdy zákon váže určité právní následky na psychický stav jednajícího. Tak je tomu např. v ustanovení § 130 odst. 1 občanského zákoníku, který vymezuje pojem oprávněného držitele jako „držitele, který je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří“. „Dobrou víru v tomto

smyslu lze definovat jako zásadně nezaviněnou nevědomost o právních nedostatcích určitého právního stavu.“¹³

Nicméně vedle toho je dobrá víra považována za kategorii mravní a ztotožňována s pojmem dobré mravy nebo s pojmem poctivost. V tomto pojetí se dobrá víra uplatňuje obecně a nabývá tak významu obecné soukromoprávní zásady.

Dobrá víra hraje důležitou roli při interpretaci soukromoprávních norem. Zákon má být vykládán tak, aby nebyl poškozen ten, kdo jednal v dobré víře, že jedná po právu, nebo ten, kdo oprávněně důvěřuje, že jiný jedná v dobré víře.

Soukromé právo je založeno na předpokladu poctivosti chování účastníků soukromoprávních vtaů. Dobrá víra každého se presumuje.

3.2.7 Zásada poctivého obchodního styku

Zásada poctivého obchodního styku je zvláštní zásada uplatňující se pouze v oblasti obchodního práva. Jde vlastně o účelovou modifikaci dobrých mravů pro potřeby hospodářských vtaů. Obchodní zákoník vychází z toho, že podnikatel je profesionál obeznámený se svým oborem, který dodržuje náležitou péči, jenž lze očekávat od řádného obchodníka. Vznikl tedy institut spojující v sobě kromě obecné morálky také obchodní zvyklosti a hledisko profesionální péče.

Uvedená zásada je zakotvena v § 265 obchodního zákoníku, který stanoví, že „výkon práva, který je v rozporu ze zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany“. Pokud tedy podnikatel vykovává své právo nikoli za účelem dosažení nějakého hospodářského výsledku, ale záměrně za účelem poškození jiného, nebo jestliže se snaží dosáhnout svého hospodářského cíle nepoctivými prostředky, nemůže toto své právo úspěšně vymáhat u soudu.

¹³ Hurdík, J. Zásady soukromého práva. Brno: Masarykova universita, 1998, s. 123.

4 Evropské principy smluvního práva

4.1 Harmonizace smluvního práva v rámci EU

4.1.1 Důvody harmonizace smluvního práva v EU

S ekonomickou provázaností členských států Evropské unie roste význam právní regulace přeshraničních obchodních vztahů. Pro úpravu těchto právních vztahů je v poslední době příznačné, že vedle kolizní metody úpravy nabývá stále většího významu přímá metoda úpravy. Je tomu tak proto, že právní úprava založená na kolizní metodě nedokáže dost dobře držet krok s rozvojem přeshraničních obchodních styků. Její hlavní nevýhoda spočívá v tom, že odkaz na aplikaci národního právního řádu přináší problémy spojené s neznalostí cizího právního řádu. Do popředí zájmu se tak stále více dostává potřeba harmonizace hmotného závazkového práva v rámci Evropské unie. Je třeba odstranit rozdíly mezi jednotlivými národními úpravami členských států, které tvoří překážky obchodu uvnitř Evropské Unie. Harmonizace smluvního práva má tedy zásadní význam pro řádné fungování jednotného vnitřního trhu.

Současná právní úprava evropského smluvního práva je relativně kusá a nesystematická. Bylo přistoupeno k harmonizaci jen některých dílčích otázek. Do popředí vystupují zejména otázky spojené s ochranou spotřebitele, které byly harmonizovány např. směrnicí Rady č. 199/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, směrnicí Rady č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách či směrnicí Rady č. 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory. Za největší problém této segmentární harmonizace je považován nedostatek jednotné terminologie a chybějící obecná úprava smluvního práva, jež by byla základem pro interpretaci a aplikaci zvláštních ustanovení jednotlivých směrnic. Tyto nedostatky mohou v některých případech vést k odlišné obchodní praxi v jednotlivých členských státech. Aplikace národní právní úpravy přijaté k implementaci komunitární směrnice

do národního práva bývá totiž ovlivněna obecnými ustanoveními a ustálenou interpretací základních pojmů v národním právu, jež se stát od státu mohou lišit.

Z uvedených důvodů se objevuje požadavek změny současného pojetí harmonizace smluvního práva v Evropské unii. Otázkou zůstává, zda jsou členské státy Evropské unie schopny a ochotny se na tomto shodnout. Je „*européizace*“¹⁴ smluvního práva v dnešní Evropské unii uskutečnitelná? Vždyť existují zásadní rozdíly mezi právními systémy jednotlivých členských států. Nejvýznamnější odlišnosti plynou z rozdílné právní techniky *common law* a kontinentálních právních řádů. Zatímco pro *common law* jsou typickým pramenem soukromého práva soudní precedenty, pramenem soukromého práva v zemích kontinentálního právního systému jsou občanské zákoníky a další zákony. Vývoj kontinentálních právních řádů byl v mnohém ovlivněn římským právem, proto lze v některých oblastech vysledovat podobnost jednotlivých právních úprav a také jednotnou terminologii. Avšak i na kontinentu lze nalézt četné rozdíly. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že právní řády členských států Evropské unie mají určitý společný základ, podobnosti, které vycházejí z demokratické tradice, křesťanské etiky a také z kulturního dědictví Římské říše. Nemalou roli v tomto ohledu hrají i podobné ekonomické a sociální podmínky v jednotlivých členských státech.

Dále je nezbytné se ptát, zda existuje vůle k *européizaci* smluvního práva. Jak v odborné veřejnosti tak v akademických kruzích se totiž objevují i negativní postoje k harmonizaci, resp. unifikaci smluvního práva v Evropské unii. Zastánci těchto názorů připouštějí možnost harmonizace pouze specifických otázek právní úpravy a snahu unifikovat evropské smluvní právo nepovažují za uskutečnitelnou. Argumentují především zdůrazněním role práva jako součásti národního kulturního dědictví. Právní řád je výsledkem historického vývoje v daném členském státě a lze stěží požadovat opuštění právních institutů, které se jsou pro národní právní řád příznačné. Lze však podotknout, že tyto skeptické názory odsuzující unifikaci evropského smluvního práva patří v současné době k menšinovým. Unifikační snahy jsou v Evropské unii vnímány zpravidla pozitivně jako potřebná reforma stávající koncepce smluvního práva.

¹⁴ Tento pojem používá Ole Lando, když zdůrazňuje nutnost unifikace nebo alespoň podstatné harmonizace soukromého práva v EU: Lando, O. Some Features of the Law of Contract in the Third Millennium, http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/literature/lando01.htm

V této souvislosti lze diskutovat o způsobu provedení unifikace smluvního práva. Měla by unifikace proběhnout „shora“, tím, že evropský zákonodárce přijme jednotný kodex evropského smluvního práva? Nebo by se tak mělo stát „zdola“, tedy na základě úsilí, jež vyvíjejí kruhy akademické? Myslím, že především je nutné, aby unifikované právo bylo bezvýhradně aplikováno všemi soudy v rámci Evropské unie, a je zřejmé, že tomu tak bude pouze tehdy, pokud k tomu zákonodárce soudy zaváže. Jakkoli bude vypracování kodexu dílem akademiků za přispění odborné veřejnosti, je nezbytné, aby prošel zákonodárným procesem a byl řádně přijat buď národními zákonodárnými sbory jednotlivých členských států nebo Evropským parlamentem a Radou Evropské unie.

Výše naznačené dokládá, že cesta k unifikaci evropského smluvního práva bude zřejmě dlouhá a trnitá. Já jsem však přesvědčena, že je to cesta, kterou je nutné se dát. Bude to jistě znamenat změnu, která se zásadním způsobem dotkne odborné veřejnosti vyžadující po ní studium zcela nové právní úpravy, je to však krok směrem k lépe fungujícímu vnitřnímu trhu, který si vývoj žádá učinit.

4.1.2 Vývoj snah o harmonizaci smluvního práva v EU

Na potřebu překonat rozdílnosti právní úpravy smluvního práva, které se ukázaly být značnou překážkou vytvoření efektivně fungujícího vnitřního trhu, reagovaly vědecké a akademické kruhy úsilím o vytvoření základu pro jednotnou úpravu smluvního práva přijatelnou pro všechny členské státy EU.

V tomto směru je vyzdvižována především činnost **Komise pro evropské smluvní právo (Commission on European Contract Law, tzv. Landovy Komise)**, skupiny předních evropských právních vědců, kteří formulovali obecné principy evropského smluvního práva, aby tak učinili první krok k vytvoření jednotného evropského kodexu soukromého práva. Komise publikovala výsledky své práce postupně v letech 1995, 1999 a 2003 pod názvem „**Principy evropského smluvního práva**“ (**Principles of European Contract Law**). Jedná se o dokument, jenž znamenal významný pokrok v procesu europeizace soukromého práva a stal se základem pro další unifikační snahy (podrobněji o něm níže).

Landova komise ukončila svou činnost koncem 90. let 20. století a na její odkaz záhy navázala **Studijní skupina pro evropský občanský zákoník (Study Group on European Civil Code)**, v jejíž čele stojí prof. Christian von Bar. Tato skupina

začala pracovat v roce 1999 s cílem vypracovat dokument, jenž by se stal podkladem pro politické diskuse o unifikaci ve všech klíčových oblastech soukromého práva. Komparativní studium jednotlivých úprav a vytváření návrhů probíhá v několika výzkumných centrech v Nizozemí, Rakousku a Německu. Pracovní skupiny působící v Amsterdamu, Utrechtu a Tilburgu se zabývají úpravou vybraných smluvních typů (např. kupní smlouvy, nájemní smlouvy, smluv o poskytování služeb a smlouvy o půjčce). Pracovní tým sídlící v Osnabrücku zpracovává úpravu deliktního práva, jednatelství bez příkazu a bezdůvodného obohacení. Pracovní tým působící v Hamburgu se věnuje úpravě zajištění závazků včetně otázek zástavního a zadržovacího práva a zabývá se i dalšími otázkami významnými pro fungování vnitřního trhu. Skupina pracující v Salzburgu se zabývá úpravou převodu vlastnictví k movitým věcem. První výstupy tohoto rozsáhlého pracovního programu již byly publikovány v letech 2006, 2007 a postupně jsou připravovány další. Tato vědecká činnost tedy přesahuje obor smluvního práva a směřuje k vytvoření návrhu evropského kodexu soukromého práva.

K významným akademickým iniciativám v této oblasti patří také činnost **Akademie evropských civilistů (Academy of European Private Lawyers)**. Vědečtí pracovníci působící na univerzitě v Pavii pod vedením profesora Gandolfiho publikovali v roce 2001 návrh evropského zákoníku smluvního práva. Jeho cílem je podle Gandolfiho předložit účinnou úpravu jednotného smluvního práva v podobě co možno nejúplnějších smluvních pravidel, která by byla pro všechny účastníky vnitřního evropského trhu snadno použitelná.

Za účelem zkoumání a systematického uspořádání platné evropské úpravy smluvního práva byla v roce 2002 vytvořena **tzv. skupina *acquis* (European Research Group on Existing EC Private Law)**, v jejíž čele stojí prof. Hans Schulte-Nölke. Tato vědecká skupina se zaměřuje na studium soukromoprávního *acquis communautaire* s cílem zpracovat principy, které nahradí dosud vydané směrnice v této oblasti. Již byly publikovány částečné výsledky její práce, přičemž celkový výstup má být v budoucnu publikován pod názvem **„Principy existujícího ES smluvního práva“ (Principles of the Existing EC Contract Law)**.

V květnu roku 2005 byla pod šestým rámcovým výzkumným programem Evropské unie založena **tzv. excelentní síť (Joint Network on European Private Law, "Network of Excellence")**, jejíž součástí se staly Studijní skupina pro evropský občanský zákoník, skupina *acquis* a další týmy vědeckých pracovníků zabývajících se

studiem evropského soukromého práva. Jejich hlavním úkolem se stalo zpracování návrhu společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo ve formě principů (**Common Principles of European Contract Law = CoPECL**) a to podle zadání obsaženého ve sdělení Evropské komise Radě a Evropskému parlamentu, tzv. akčním plánu pro soudržnější evropské smluvní právo (COM (2003) 68 final – Official Journal C 63 ze dne 15.3.2003) a také ve sdělení Radě a Evropskému parlamentu s názvem „Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed“ (COM (2004) 651 final). Tento návrh společného referenčního rámce byl Evropské komisi doručen koncem roku 2007 a poté byl počátkem roku 2008 publikován.

Takto probíhají snahy o unifikaci evropského soukromého práva na akademickém poli, kde se konají intenzivní výzkumné práce na vytvoření celoevropské struktury a celoevropské terminologie soukromého práva s přáním, aby se výsledky této práce staly základem pro brzké vytvoření jednotného evropského kodexu soukromého práva. Uskutečnění tohoto cíle však závisí na politickém přístupu k této problematice, který ne vždy bývá akademickým iniciativám nakloněn a někdy je dokonce brzdí.

Z evropských institucí zaujal stanovisko k unifikaci soukromého práva nejprve Evropský parlament, když ve svých rezolucích z let 1989 a 1994 vyzval Evropskou komisi k zahájení prací na přípravě jednotného evropského kodexu soukromého práva. Evropská Rada a Evropská komise dlouhou dobu nejevily zájem o řešení této otázky s odvoláním na pochyby, zda primární právo zmocňuje evropské instituce k přípravě evropského kodexu soukromého práva. Až v roce 1999 Evropská rada v Tampere pověřila Evropskou komisi zpracováním studie o potřebě sblížení národních právních úprav soukromého práva.

Evropská komise na uvedený vývoj odpověděla v červenci 2001 **sdělením Radě a Evropskému parlamentu o evropském smluvním právu (COM (2001) 398 final – Official Journal C 255 ze dne 13.9.2001)**. V něm se obrátila nejen na Radu, Parlament a vlády členských zemí, ale také na právníky, akademiky a obchodníky s otázkou, nakolik by mělo být evropské smluvní právo harmonizováno či unifikováno a jakým směrem by se mělo Společenství v tomto ohledu vydat. Evropská komise zároveň předložila k diskusi čtyři scénáře dalšího možného vývoje evropského smluvního práva, přičemž připustila i jejich případnou kombinaci.

1. **Varianta první – nezasahovat:** Efektivita funkce trhu by podle tohoto názoru neměla být podceňována. V důsledku soutěže jednotlivých národních úprav se mnoho problémů vyřeší automaticky tlakem zainteresovaných zájmových skupin. Národní zákonodárci jsou nuceni hledat vhodnou právní úpravu přeshraničních obchodních transakcí, což může vyústit v určitý stupeň “soft harmonisation”, která se neřídí závaznými normami komunitárního práva, ale dochází k ní v důsledku ekonomického rozvoje.

2. **Varianta druhá – podporovat tvorbu společných principů smluvního práva vedoucích ke sblížení národních právních řádů:** Základem tohoto řešení je, že Evropská komise bude podporovat komparativní právní výzkum smluvního práva a spolupráci vědeckých a akademických kruhů v této oblasti, jež by měla vyústit v nalezení principů společných národním právním úpravám. Komise má mít při této spolupráci koordinační úlohu.

Společné principy smluvního práva by mohly sloužit stranám při formulaci smluvního textu, stejně jako při plnění smluvních ujednání. Současně by se na ně mohli odvolávat národní soudci a arbitři při interpretaci národního práva, zejména pokud by vyplňovali mezery v právu týkající přeshraničních obchodních závazkových vztahů. Činili by tak s vědomím, že tyto principy reprezentují řešení společná všem národním úpravám závazkového práva v rámci EU. Dále by existence společných principů ovlivnila tvorbu nové a adaptaci stávající právní úpravy jak na národní, tak komunitární úrovni.

Společné principy by tedy neměly mít donucující povahu, pokud by však byly v praxi hojně využívány v uvedených směrech, přineslo by to postupné sblížení národních právních úprav, aniž by bylo nutné přistoupit k harmonizaci klasickými cestami.

Uvedený postup bývá označován jako vytvoření tzv. **společného referenčního rámce (Common Frame of Reference)**. „Evropská komise tímto pojmem rozumí nástroj harmonizace národních právních úprav, který má stanovit jednotné definice právních pojmů a poskytnout výčet obecných principů smluvního práva jako zdroj pro tvorbu nové legislativy.“¹⁵

¹⁵ European Contract Law. Citováno: 4.10.2008.

Dostupný na: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33158.htm>

3. **Varianta třetí – zlepšit stávající komunitární úpravu v dané oblasti:** Toto řešení zachovává dosavadní koncepci spočívající v harmonizaci pouze vybraných otázek a klade důraz na její zdokonalení. Jednalo by se zejména o přetvoření a upevnění stávajících nástrojů harmonizace s důrazem na jejich transparentnost. V souladu s politikou zjednodušování komunitární úpravy by měla být ustanovení jednotlivých směrnic pokud možno zjednodušena.

4. **Varianta čtvrtá – přijmout novou komplexní úpravu na komunitární úrovni:** Toto řešení tedy předpokládá vypracování jednotného kodexu evropského smluvního práva, který by unifikoval obecnou část smluvního práva a úpravu vybraných smluvních typů. Otázkou do diskuse zůstává výběr nástrojů unifikace a rozsah závaznosti tohoto kodexu.

Za prvé je tedy třeba řešit otázku formy předpisu. Směrnice poskytují členským státům možnost přizpůsobit implementovaná ustanovení národním ekonomickým a legislativním podmínkám, a tím otvírají cestu k rozdílné právní úpravě v jednotlivých členských státech, které pak mohou založit překážku fungování jednotného vnitřního trhu. Účelu skutečně unifikovat právní úpravu by tedy mohlo být dosaženo jen s využitím nařízení, které zajišťuje jednotné podmínky pro subjekty obchodování na evropském trhu. Doporučení by mohlo přicházet v úvahu pouze při nezávazném modelu unifikace.

„Pokud jde o rozsah závaznosti kodexu, existují tři přístupy, které mohou být kombinovány:

a. Kodex evropského smluvního práva by existoval paralelně vedle národních právních úprav s tím, že strany by měly možnost volit, zda vztah podřídí evropskému kodexu nebo setrvají v režimu národního práva některého členského státu.

b. Kodex evropského smluvního práva by existoval paralelně vedle národních právních úprav, přičemž by se uplatnil evropský režim, ledaže by byl na základě výslovné dohody stran vyloučen.

c. Kodex evropského smluvního práva by nahradil národní právní úpravy jednotlivých členských států a jeho aplikaci by tak smluvní strany nemohly vyloučit.“¹⁶

¹⁶ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European contract law COM (2001) 398 final – Official Journal C 255 of 13.9.2001. <http://eur-lex.europa.eu/>

Sdělení o evropském smluvním právu z roku 2001 se tak stalo spouštěcím impulsem pro rozsáhlou diskusi odborné veřejnosti, akademických kruhů a zainteresovaných institucí. Výstupy těchto konzultací se v roce 2003 staly základem pro další **sdělení Evropské komise Radě a Evropskému parlamentu – „Akční plán pro soudržnější evropské smluvní právo“ (COM (2003) 68 final – Official Journal C 63 ze dne 15.3.2003)**. Akční plán zůstává dokumentem poradního charakteru, který prezentuje návrhy dalšího postupu ze strany Evropské komise. Evropská komise se zde přiklonila k názoru, že by neměl být opuštěn dosavadní sektorální přístup, což vlastně znamená přijetí třetí varianty řešení nabízeného ve sdělení o evropském smluvním právu z roku 2001. Současně akční plán sumarizuje problémy odhalené při diskusích a konzultacích a navrhuje určitý mix opatření různého druhu k jejich řešení. Jde o opatření ke zvýšení soudržnosti *acquis communautaire* v oblasti smluvního práva, k podpoře vypracování evropského standardu smluvních podmínek a také k dalšímu zjišťování, zda problémy v oblasti evropského smluvního práva vyžadují „nesektorově specifický přístup“, tedy komplexní řešení spočívající v unifikaci evropského smluvního práva.

Evropská komise tedy navrhla pokračování pozvolné dílčí harmonizace, za předpokladu, že bude usilováno o zvýšení koherence předpisů evropského smluvního práva zejména pokud jde o jejich přijímání, implementaci a aplikaci. Nástrojem k dosažení tohoto cíle by se měl stát společný referenční rámec, z něhož by návrhy jednotlivých předpisů čerpaly. Společný referenční rámec by měl zahrnout základní principy a pojmy evropského smluvního práva, a stát se tak východiskem pro legislativní činnost Společenství.

Navrhovaná revize současného evropského smluvního práva by měla napravit zjištěné rozpory v právní úpravě, zjednodušit ji, odstranit její mezery a přizpůsobit ji ekonomickému rozvoji Společenství.

Na akční plán navázala Evropská komise v roce 2004 vydáním **sdělení Radě a Evropskému parlamentu, které bylo nazváno „Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed“ (COM (2004) 651 final) ze dne 11.10.2004**. Evropská komise v něm nastiňuje vývoj společného referenčního rámce s ohledem na podněty a připomínky evropských institucí, členských států a zainteresovaných stran. Kromě toho Evropská komise popisuje plánované aktivity pokud jde o prosazování standardních

smluvních podmínek v celé Evropské Unii a také pokračuje ve zvažování potřeby „nesektorově specifického opatření“.

Nejvýznamnější řešenou otázkou je dozajista vypracování společného referenčního rámce. V souladu se sdělením mu předchází výzkumná činnost vědeckých pracovníků, jejíž výsledky se mají stát podkladem pro vytvoření konkrétního návrhu společného referenčního rámce. Tyto přípravné práce jsou zaměřeny na nalezení nejvhodnějšího řešení z hlediska národních právních řádů členských států, *acquis communautaire* i mezinárodního práva.

Evropská komise již v tomto sdělení z roku 2004 charakterizuje „předpokládanou struktur společného referenčního rámce:

Kapitola I. – Principy

V první části budou vytyčeny společné základní zásady smluvního práva a zároveň pravidla pro uplatnění výjimek z některých z nich.

Lze uvést například zásadu smluvní svobody a možnou výjimku z ní v podobě kogentních ustanovení nebo zásadu *pacta sunt servanda* a přípustné výjimky spočívající například v právu odstoupit od smlouvy nebo v principu dobré víry.

Kapitola II. – Definice

V druhé části budou vymezeny některé klíčové abstraktní právní pojmy, u nichž je to potřebné z hlediska *acquis communautaire*.

Jedná se například o definici pojmů škoda nebo smlouva. V souvislosti s tím by bylo dobré stanovit, kterým okamžikem je smlouva považována za uzavřenou.

Kapitola III. – Modelová pravidla

Oddíl 1. – Smlouvy

Oddíl 2. – Povinnosti stran v předmluvní fázi

Oddíl 3. – Plnění

Oddíl 4. – Pluralita stran

Oddíl 5. – Postoupení pohledávek

Oddíl 6. – Změna v osobě dlužníka

Oddíl 7. – Promlčení

Oddíl 8. – Zvláštní ustanovení o kupní smlouvě

Oddíl 9. – Zvláštní ustanovení o pojistné smlouvě¹⁷

¹⁷ Předpokládaná struktura společného referenčního rámce. Příloha č.1 sdělení Radě a Evropskému parlamentu, Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed (COM (2004) 651 final).

Vypracovaný návrh společného referenčního rámce byl tzv. excelentní sítí (Network of Excellence) předložen Evropské komisi koncem roku 2007. Evropská komise předložený návrh zhodnotí a podrobí ho testu aplikovatelnosti v praxi. Takto vytvořený návrh bude předložen k projednání Evropskému parlamentu, Radě a jednotlivým členským státům. Poté budou následovat konzultace s odbornou veřejností, která také bude mít možnost přispět svými návrhy a připomínkami. Evropská komise předpokládá, že k dovršení tohoto procesu přijetím společného referenčního rámce dojde v roce 2009.

Pokud jde o otázku vytváření standardních smluvních podmínek, Evropská komise zastává názor, že je třeba nechat určení jejich obsahu na účastnících trhu, a sama se stylizuje do role prostředníka, který pouze zprostředkovává kontakt zainteresovaných stran. Za tímto účelem mají být zřízeny specializované internetové stránky.

Na závěr se Evropská komise zabývá otázkou „nesektorově specifického opatření“ v oboru smluvního práva. Vyjadřuje tak svůj úmysl pokračovat v započatém procesu analyzování vhodnosti a potřebnosti takového nástroje. Na druhou stranu Evropská komise upozorňuje, že tyto úvahy nesmí být posuzovány jako zpochybnění stávajícího sektorálního přístupu, a dává jasně najevo, že jejím záměrem prozatím není předložení návrhu evropského občanského zákoníku.

V tomto směru mají tedy Evropská komise a Evropský parlament naprosto odlišný názor na věc, protože Evropský parlament vyjadřuje svoji podporu snahám o vytvoření jednotného evropského kodexu soukromého práva, ostatně takový přístup zaujímal už od počátku politických diskuzí na toto téma.

4.2 Principy evropského smluvního práva

4.2.1 Vznik a vývoj Principů evropského smluvního práva

Principy evropského smluvního práva vznikly jako výsledek vědecké práce **Komise pro evropské smluvní právo (Commission on European Contract Law, dále jen „Komise“)**. Tato skupina právních odborníků si uvědomovala potřebu harmonizovat evropské smluvní právo a začala v roce 1982 pracovat na formulování obecných principů, které by se měly stát základem budoucího evropského kodexu soukromého práva.

Komise byla složena z akademiků i odborníků z praxe pocházejících z různých členských států Evropské unie, kteří však nebyli jmenováni národními vládami a nebyli tedy zástupci konkrétních politických nebo státních zájmů. Jednalo se tedy o nezávislý expertní orgán podporovaný Evropskou komisí a dalšími organizacemi. Předsedou Komise se stal dánský profesor Ole Lando, který byl významným strůjcem této iniciativy. Proto je také Komise pro evropské smluvní právo někdy označována jako Landova komise.

Komise se zabývala studiem jednotlivých národních úprav smluvního práva členských států Evropské unie. Za použití metody analýzy a následné komparace se snažila objevit společné znaky národních úprav a na jejich základě formulovat obecné principy evropského smluvního práva.

První část Principů evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law, Part I) pojednávající o plnění a neplnění smlouvy a prostředcích právní ochrany byla publikována v roce 1995. Následně byly Principy revidovány a doplněny o otázky uzavírání, výkladu a obsahu smluv a o úpravu zmocnění zástupce zavazovat zmocnitele. Tato revize (Principles of European Contract Law, Parts I and II, Combined and Revised) byla publikována v roce 1999. V roce 2003 byla vydána třetí část (Principles of European Contract Law, Part III), která upravuje problematiku plurality stran, postoupení pohledávky, změny v osobě dlužníka, započtení, promlčení, protiprávnosti, podmínek a kapitalizace úroků.

Ze strukturálního hlediska jsou Principy evropského smluvního práva (dále jen „Principy“) rozděleny do 17 kapitol, které se člení sekce. Jednotlivé články jsou formulovány jako stručné základní pravidlo doprovázené komentářem, který objasňuje účel ustanovení a poukazuje na souvislost s jinými články. Poté následují poznámky, které odkazují na národní právní řády, z nichž bylo určité pravidlo převzato, nebo naznačují, jak se k určité otázce přistupuje v různých členských státech Evropské unie. Poznámky obsahují i příklady, jak by pravidla měla fungovat v praxi. Při formulaci jednotlivých principů byl kladen důraz na srozumitelnost pro budoucí uživatele.

Pokud jde o zdroje, ze kterých Komise při vytváření Principů čerpala, na prvním místě stojí národní právní řády členských států Evropské unie. Komise věnovala pozornost charakteristickým znakům právních řádů všech členských států, což ovšem neznamena, že by se jednotlivé národní právní úpravy podílely na formulaci Principů rovným dílem. Lze také zdůraznit, že žádný konkrétní právní řád nebyl vzat jako základ, ze kterého by se při přípravě Principů vycházelo. Principy jsou kompromisem mezi dotčenými právními úpravami.

Komise se však neomezila jen na tento zdroj a zohlednila při konstruování Principů i některá pravidla právních systémů stojících mimo Společenství např. amerického Restatement on the Law of Contracts nebo Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Některé principy pak odrážejí i pravidla nová, dosud v právních řádech jednotlivých států nerealizovaná, která jsou výsledkem vlastní invence tvůrců. Komise se snažila vytvořit takové Principy, které by nejlépe odpovídaly ekonomickým a sociálním podmínkám v Evropě.

Charakteristickým znakem Principů je jejich nezávaznost. Nemají formu mezinárodní smlouvy a nejsou ani výsledkem normotvorné činnosti orgánů Společenství. Jedná se o soukromou iniciativu předních evropských právních vědců a akademiků, která působí silou přesvědčivosti. Principy tedy mají povahu „soft law“.

„Komise zamýšlela zformulovat Principy zejména k následujícím účelům:

- usnadnění přeshraničních obchodních styků v rámci celé Evropy,
- posílení jednotného vnitřního trhu,
- vytvoření obecného právního základu pro komunitární úpravu smluvního práva,

- poskytnutí vodítka pro rozhodování národních soudů a činnost zákonodárců,
- překlenutí rozdílů mezi kontinentálním a anglosaským právem,
- zajištění podkladu pro budoucí evropskou legislativu,
- vytvoření souboru pravidel, kterými by se na základě výslovného přijetí stran řídil jejich smluvní vztah,
- předložení vzoru pro vývoj evropského smluvního práva,
- vybudování základu pro harmonizaci smluvního práva v Evropské unii.¹⁸

Nejvíce vyzdvihováno je však poslání, podle kterého se Principy mají stát prvním krokem k jednotnému evropskému kodexu smluvního práva.

4.2.2 Obsah Principů evropského smluvního práva

Principy jsou rozděleny do 17 kapitol, jejichž obsah v následujícím výkladu stručně nastíním.

Kapitola 1.: Obecná ustanovení

Tato kapitola je rozčleněna do tří oddílů upravujících působnost Principů, základní povinnosti smluvních stran a terminologii.

V prvé řadě je v článku 1:101 řešena otázka aplikace Principů.

Principy budou aplikovány, jestliže smluvní strany svým projevem vůle zvolí Principy jako právo rozhodné pro jejich smluvní závazek. K volbě může dojít jednak inkorporováním Principů do samotné smlouvy, jednak podřízením smluvního závazku Principům tím, že na ně smlouva odkáže.

V prvním případě dochází k včlenění ustanovení Principů do textu smlouvy, přičemž smlouva nadále podléhá národnímu právnímu řádu určenému příslušnými kolizními normami. V druhém případě, kdy se smluvní strany dohodnou, že se jejich smluvní závazek bude řídit Principy evropského smluvního práva, bude při úpravě Principy neupravených otázek také aplikován příslušný národní právní řád. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že volba rozhodného práva má svůj právní základ

¹⁸ Lando, O., Beale, H.: Principles of European Contract Law – Parts I. and II. Combined and Revised. The Commission on European Contract Law, The Hague, Kluwer Law International, 2000. Introduction.

v konkrétním právním řádu, a právě na něm bude záležet, zda volba Principů byla provedena platně a je účinná.

Principy však za určitých podmínek mohou být aplikovány, i když si je smluvní strany nezvolily. Autoři to předpokládají jednak v případě, že smluvní strany odkázaly na „obecné principy smluvního práva“ nebo „lex mercatoria“, jednak pro případ, že smluvní strany vůbec neprovedly volbu rozhodného práva.

Komise upozorňuje na jistou vágnost uvedených obecných zásad a doporučuje smluvním stranám, soudům a rozhodcům brát zřetel na Principy, které obsahují konkrétnější formulace těchto pravidel.

Situace, kdy si smluvní strany nezvolily rozhodné právo, je obvykle řešena kolizními normami. Tak tomu však není u některých mezinárodních soudů (např. u Evropského soudního dvora) a u rozhodčích soudů. Komise jim proto doporučuje, aby aplikovaly Principy, které jim mohou poskytnout dostatečný podklad pro rozhodnutí.

Principy mohou plnit významnou funkci i v případě, kdy se smluvní závazek řídí určitým národním právním řádem, ať už určeným kolizními normami nebo provedenou volbou práva. Pokud tato právní úprava neobsahuje pravidla pro řešení nějaké otázky, jsou Principy vhodným nástrojem k vyplnění těchto mezer v právu.

Aplikace Principů je omezena článkem 1:103, který stanoví, že Principy nemohou vyloučit aplikaci tzv. imperativních norem (tedy norem použitelných bez ohledu na to, kterým právem se řídí daný právní vztah).

Na tomto místě je důležité upozornit, že Principy představují obecnou část závazkového smluvního práva, jejich působnost není omezena jen na spotřebitelské závazky nebo na obchodní závazkové vztahy, jsou určeny pro obecné použití.

Principy jsou založeny na zásadě smluvní svobody. Smluvní strany mají svobodu uzavřít smlouvu a určit její obsah s přihlédnutím k požadavkům zásady dobré víry, zásady poctivého obchodního styku a v Principech obsažených kogentních norem. Až na některá významná ustanovení mají Principy dispozitivní povahu.

Obecná ustanovení také upravují otázku užití zvyklostí a praktik. Strany jsou především vázány jakoukoliv zvyklostí, na niž se dohodly, a jakoukoliv praxí, kterou mezi sebou zavedly. Nicméně strany jsou vázány i zvyklostí, která by osobami ve stejné situaci jako jsou strany byla posuzována jako obecně použitelná, ovšem s výjimkou případu, kdy by použití takové zvyklosti bylo v rozporu s požadavkem rozumnosti. Podle článku 1:302 je tento požadavek posuzován podle toho, co by osoby nacházející se ve stejné situaci a jednající v dobré víře považovaly za rozumné a přiměřené. Zejména mají být brány v úvahu povaha a účel smlouvy, okolnosti daného případu a obchodní či profesní zvyklosti a praktiky.

To tedy znamená, že takové zvyklosti a praktiky budou mít aplikační přednost před dispozitivními normami použitelného právního řádu. Je nutné zdůraznit, že zvyklosti a praktiky nesmí odporovat kogentním ustanovením tohoto právního řádu.

Principy obsahují vlastní interpretační pravidla. Podle článku 1:106 by měly být interpretovány a rozvíjeny v souladu se svým účelem, který lze odvodit z jednotlivých článků a komentářů k nim. Přitom by mělo být přihlédnuto k potřebě zachování dobré víry a poctivého obchodního styku, právní jistoty ve smluvních vztazích a jednotné aplikace. Cílem tohoto ustanovení je předejít příliš úzké interpretaci Principů.

Pokud jde o otázky spadající do působnosti Principů, které v nich však nejsou výslovně upraveny, měly by být, jak jen je to možné, vyřešeny v souladu s všeobecnými zásadami, na kterých Principy spočívají. Pokud to možné není, použije se právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.

Druhý oddíl této kapitoly označuje za základní povinnosti smluvních stran jednak povinnost jednat v souladu se zásadami dobré víry a poctivého obchodního styku, jednak povinnost spolupráce.

Principy dobré víry a poctivého obchodního styku patří mezi hlavní zásady, na kterých jsou Principy vystavěny. Kromě toho, že se odrážejí v některých zvláštních ustanoveních Principů (např. článek 2:301 stanoví, že pokud smluvní strana vyjednává o uzavření smlouvy bez opravdového úmyslu dosáhnout dohody, je to v rozporu s těmito zásadami a tato smluvní strana odpovídá za škodu tím způsobenou druhé straně), jejich pole působnosti je mnohem širší, protože jejich účelem je vytvořit komunitární standard slušnosti, spravedlnosti a rozumnosti obchodního styku. Doplňují

ustanovení Principů a mohou dokonce získat před nimi přednost, pokud by striktní aplikace těchto ustanovení vedla k zjevně nespravedlivému výsledku.

Princip dobré víry má subjektivní povahu, protože spočívá v osobním přesvědčení o poctivosti a spravedlnosti jednání. Princip poctivého obchodního styku má objektivní povahu, protože znamená dodržování poctivosti a spravedlnosti v praxi. S tím souvisí skutečnost, že dobrá víra se presumuje.

Je důležité zmínit, že pravidlo stanovící povinnost jednat v souladu s těmito zásadami má kogentní povahu, takže principy dobré víry a poctivého obchodního styku nelze vyloučit ani omezit.

Kapitola 2.: Uzavírání smlouvy

Druhá kapitola je věnována procesu uzavírání smlouvy. Obsahuje obecná ustanovení a pravidla upravující nabídku a její přijetí.

Smlouva je podle Principů uzavřena, pokud smluvní strany mají v úmyslu být smlouvou právně vázány a dosáhly dostatečné dohody. To znamená, že smluvní podmínky byly stranami dostatečně určitě vymezeny nebo mohou být určeny podle Principů.

Důležité je také ustanovení týkající se určení obsahu smlouvy odkazem na všeobecné obchodní podmínky nebo jiné podmínky, které nebyly individuálně sjednány. Takové podmínky budou zavazovat smluvní stranu, která je neznala, pouze za předpokladu, že s nimi byla náležitým způsobem obeznámena před uzavřením smlouvy. Pouhý odkaz na ně upozorňující, který byl zahrnut do smlouvy, není považován za dostatečné seznámení s jejich obsahem.

Kapitola 3.: Pravomoci zástupce

Třetí kapitola se zabývá vnějšími aspekty smluvního zastoupení, tedy oprávněním zástupce nebo jiného zprostředkovatele zavazovat zastoupeného ve vztahu ke smlouvám s osobami třetími. Vnitřní vztah mezi zástupcem a zastoupeným upraven není.

Ustanovení pokrývají obě kategorie zastoupení, jak zastoupení přímé, při kterém zástupce jedná jménem zastoupeného a na jeho účet, tak zastoupení nepřímé, kdy

prostředník jedná vlastním jménem na účet zastoupeného a třetí osoba někdy ani nemusí vědět, že prostředník jedná jako zástupce.

Kapitola 4: Platnost smlouvy

Kapitola čtvrtá upravuje problematiku platnosti smlouvy. Pojednává o omylu, podvodu, nesprávné informaci, hrozbách, přehnaných nebo nepřiměřených výhodách a nepoctivých obchodních podmínkách, které nebyly sjednány individuálně.

Naopak výslovně jsou z předmětu této kapitoly vyloučeny případy neplatnosti pro rozpor se zákonem, pro rozpor s morálkou a pro nedostatek způsobilosti.

V závěru jsou upraveny následky výskytu výše uvedených skutečností a náhrada škody.

Kapitola 5.: Interpretace smluv

Kapitola pátá obsahuje pravidla pro interpretaci smluv. Jde spíše o návod ponechávající určitý prostor pro zamyšlení než o závazné normy pro interpretaci.

V prvé řadě mají být smlouvy interpretovány podle společného úmyslu stran, a to i v případě, že se liší od jazykového výkladu smlouvy.

Pokud jedna smluvní strana při formulaci textu smlouvy nepřesně vyjádří svůj úmysl a pokud druhá strana zná nebo podle okolností musí znát její pravý úmysl, a přesto se přistoupí k uzavření smlouvy bez objasnění této skutečnosti, měla by být smlouva vykládána tak, jak to zamýšlela první strana.

Ustanovení o interpretaci kombinují subjektivní metodu založenou na zjištění společného úmyslu stran s metodou objektivní. Pokud tedy není možné vyjít ze společného úmyslu stran, mají být smlouvy interpretovány podle významu, který by ustanovení dala za stejných okolností jiná osoba v postavení strany.

Při interpretaci smlouvy je třeba brát v úvahu všechny související okolnosti. Článek 5:102 řadí mezi nejdůležitější zejména okolnosti, za kterých byla smlouva uzavřena, jednání smluvních stran, povahu a účel smlouvy, zvyklosti a principy dobré víry a poctivého obchodního styku.

Tato kapitola dále zahrnuje ustanovení poskytující řešení v případě, že smlouva je nejednoznačná a vágní. Jde zejména o pravidlo „contra proferentem“, které stanoví, že v pochybnostech o významu určitého ustanovení smlouvy je preferován výklad k tíži strany, která toto ustanovení navrhla. Účelem je, aby smluvní strana, která ustanovení nebo i celou smlouvu jednostranně navrhuje, nesla odpovědnost za nedostatek v podobě nejednoznačnosti smlouvy, a aby se tak zamezilo nepoctivému jednání ve formě úmyslného vnášení nejasných ustanovení do smlouvy. V současnosti se jedná o velmi rozšířené pravidlo napříč národními právními řády, které je součástí i české právní úpravy (§ 266 odst. 4 obchodního zákoníku).

Kapitola 6.: Obsah a účinky smlouvy

Šestá kapitola upravuje obecná pravidla týkající se obsahu smluv.

Stává se, že smluvní strany neupraví ve smlouvě všechny otázky, u nichž je to třeba. Aby nedošlo k nejistotě ohledně obsahu takových smluv, obsahují Principy subsidiární pravidla, která se v takých případech uplatní. Jde například o určení kupní ceny a jakosti plnění.

Významné a velmi diskutované je ustanovení upravující změnu okolností, za kterých byla smlouva uzavřena. Pokud se v důsledku změny okolností stane splnění smlouvy příliš obtížné, jsou smlouvy povinny vést jednání za účelem změny nebo zrušení smlouvy. Nejde však o jakoukoliv změnu okolností, musejí být splněny následující podmínky:

- změna okolností nastala až po uzavření smlouvy,
- možnost takové změny okolností nemohla být smluvními stranami v době uzavření smlouvy předvídána,
- riziko změny okolností nejsou dotčené strany podle smlouvy povinny nést.

Jestliže se smluvním stranám nepodaří dosáhnout dohody v přiměřené době, může soud zrušit smlouvu za podmínek, které stanoví, nebo změnit smlouvu tak, aby mezi smluvní strany spravedlivě rozdělil ztráty a výnosy nastalé v důsledku změny okolností.

Tímto způsobem tedy Principy řeší situaci, kdy dochází k pnutí mezi principem *pacta sunt servanda* a principem *rebus sic stantibus*.

Kapitola 7.: Plnění smlouvy

Sedmá kapitola je věnována plnění smluvního závazku. Její ustanovení se uplatní, pokud smluvní strany nezahrnuly do smlouvy příslušnou úpravu. Tak jsou stanovena pravidla pro určení místa, času a způsobu plnění a další.

Kapitola 8.: Nesplnění smlouvy a nároky z něj vyplývající

Osmá kapitola se zabývá úpravou neplnění smluvního závazku a obsahuje také obecná ustanovení o nárocích vznikajících z takového nesplnění. Upravuje jednotný pojem nesplnění, který zahrnuje jak úpravu nesplnění závazku v době jeho splatnosti, tedy plnění opožděného nebo nesplnění vůbec, tak úpravu vadného plnění.

Odpovědnost za porušení smluvního závazku je koncipována jako objektivní odpovědnost. Principy hovoří o tom, že v některých situacích je nesplnění závazku ospravedlněné. Dávají tak smluvní straně, která porušila svou povinnost, možnost, aby se zprostita odpovědnosti za škodu, pokud prokáže, že kvůli neovlivnitelné, nepředvídatelné a neodvratitelné nebo nepřekonatelné překážce nemohla splnit svůj smluvní závazek. Tyto okolnosti vylučující odpovědnost za škodu jsou specifikovány v článku 8:108.

Poškozené straně je zajištěna svoboda výběru mezi jednotlivými nároky vznikajícími z nesplnění smlouvy, nelze však zapomínat, že v některých případech může být omezena principy dobré víry a poctivého obchodního styku (např. právo odstoupit od smlouvy vzniká pouze, pokud došlo podstatnému porušení smlouvy).

Kapitola 9.: Jednotlivé nároky z nesplnění smlouvy

Devátá kapitola je rozdělena do pěti oddílů podle jednotlivých nároků, kterými se zabývá.

Oddíl první upravuje **nárok na splnění smlouvy** s ohledem na to, zda jde o peněžitý nebo nepeněžitý závazek.

Druhý oddíl je věnován **zadržovacímu právu**. Mají-li na základě synallagmatické smlouvy obě smluvní strany plnit současně nebo má-li jedna smluvní strana plnit předem, může druhá smluvní strana odmítnout plnění, dokud první strana

nenabídne nebo neposkytne plnění. Vedle toho může smluvní strana odmítnout plnění pokud je zřejmé, že druhá strana nebude schopna závazek splnit až se stane splatným.

Třetí oddíl popisuje **právo odstoupit od smlouvy**. Principy rozlišují, zda neplnění znamená podstatné nebo nepodstatné porušení smlouvy. Pokud jde o podstatné porušení, může smluvní strana od smlouvy odstoupit, pokud to v přiměřené lhůtě oznámí druhé straně. V případě nepodstatného porušení smlouvy musí oprávněná strana stanovit druhé straně dodatečnou lhůtu k plnění přiměřené délky. Teprve pokud ani v této lhůtě nebude smluvní závazek splněn, může smluvní strana od smlouvy odstoupit.

Odstoupení od smlouvy zprošťuje smluvní strany povinností poskytnout plnění a takové plnění přijmout, netýká se však nároků, které ze smlouvy vznikly předtím než k odstoupení došlo (např. právo na vrácení již poskytnutého plnění).

Čtvrtý oddíl upravuje **slevu z kupní ceny**. Pokud smluvní strana přijme nabízené plnění, které však co do kvality, kvantity nebo jinak neodpovídá ujednání ve smlouvě, má nárok na poměrné snížení kupní ceny. Jestliže již došlo k zaplacení plné kupní ceny, má oprávněná strana nárok na vrácení odpovídající částky. Poskytnutí slevy z kupní ceny vylučuje nárok na náhradu škody z téhož důvodu.

Poslední pátý oddíl se zabývá **nárokem na náhradu škody a úroky**. Poškozená strana má nárok na náhradu škody způsobené neposkytnutím plnění druhou smluvní stranou, pokud se nejedná o případ, kdy jsou dány okolnosti vylučující odpovědnost. Náhrada škody by měla být taková, aby se poškozená dostala do pozice, ve které by byla, kdyby smlouva byl řádně plněna. Nahrazuje se jak skutečná škoda, tak ušlý zisk. Pokud porušení povinnosti nebylo úmyslné nebo hrubě nedbalostní, poskytuje se jen náhrada škody předvídatelné.

V případě prodlení s plněním peněžitého dluhu má věřitel právo požadovat úroky z prodlení. Vedle toho má však také právo požadovat náhradu další škody, kterou v důsledku prodlení utrpěl.

Principy dále obsahují úpravu smluvní pokuty a možnost ji snížit, pokud by byla nepřiměřeně vysoká ve vztahu k vzniklé škodě.

Kapitola 10.: Pluralita subjektů

Jedná se o první kapitolu třetí části Principů, která byla vydána o něco později.

První oddíl této kapitoly se zabývá problematikou plurality dlužníků. V tomto ohledu je zásadní stanovit jednotlivé druhy závazků podle způsobu, jak jsou dlužníci zavázáni. Tady narazila Komise na zásadní terminologické rozdíly národních právních řádů, a proto se rozhodla vytvořit zcela nové pojmy: solidární, separátní a komunální závazky.

Závazky jsou solidární, když dlužníci jsou zavázáni splnit celý dluh společně a nerozdílně a věřitel může požadovat splnění celého dluhu od kteréhokoliv z nich.

Závazky jsou separátní (oddělené), když každý dlužník je zavázán splnit toliko svůj díl a věřitel může požadovat od každého dlužníka pouze jeho díl. V české terminologii jsou takové závazky označovány jako dílčí.

Závazky jsou komunální (společné), když všichni dlužníci jsou zavázáni splnit celý dluh společně a věřitel může požadovat splnění dluhu jen od všech společně. V české terminologii jsou takové závazky označovány jako nedílné.

Principy v článku 10:102 stanoví, že pravidlem jsou závazky solidární, pokud smlouva nebo rozhodné právo nestanoví jinou povahu závazku.

Druhý oddíl této kapitoly pojednává o mnohosti věřitelů. Co bylo výše řečeno o terminologii, platí zde obdobně.

Pohledávky jsou solidární, když kterýkoliv z věřitelů může požadovat od dlužníka splnění celé pohledávky a dlužník může plnit kterémukoliv věřiteli.

Pohledávky jsou separátní, když dlužník dluží každému věřiteli jen určitý díl a každý věřitel může požadovat splnění jen svého dílu.

Pohledávky jsou komunální, když dlužník je povinen plnit všem věřitelům najednou a kterýkoliv věřitel může požadovat plnění pouze ve prospěch všech věřitelů.

Tento oddíl neobsahuje žádné ustanovení preferující solidaritu, proto při nedostatku výslovné úpravy bude třeba povahu pohledávky určit interpretací smlouvy.

Kapitola 11.: Postup pohledávek

Jedenáctá kapitola se zabývá změnou v osobě věřitele. Obsahuje ustanovení upravující zejména postoupení pohledávky. Pokud není stanoveno jinak, aplikují se tato ustanovení také na zajišťovací převod práva.

Nejprve jsou popsány některé obecné principy:

- smluvní pohledávky jsou postupitelné,
- budoucí pohledávky jsou postupitelné,
- pohledávky jsou postupitelné i částečně, ale postupitel odpovídá dlužníku za zvýšené náklady, které mu tím vzniknou,
- není vyžadována žádná zvláštní forma.

Následují ustanovení upravující jednak účinky postupu mezi postupitelem a postupníkem, jednak účinky postupu mezi postupníkem a dlužníkem.

Kapitola 12.: Změna v osobě dlužníka, postup smlouvy

Dvanáctá kapitola se věnuje změně v osobě dlužníka. Třetí osoba může na základě dohody s dlužníkem a věřitelem převzít dluh, a vstoupit tak do původního závazkového právního vztahu namísto původního dlužníka.

Druhý oddíl této kapitoly upravuje transfer celé smlouvy, tedy práv i povinností. Takový postup je možný pouze se souhlasem původních smluvních stran a osoby, na kterou je smlouva převáděna. V rozsahu, v jakém tento institut zahrnuje postoupení pohledávky, je odkazováno na ustanovení kapitoly jedenácté, v rozsahu, v jakém jde o převod závazků, je odkazováno na ustanovení prvního oddílu této kapitoly.

Kapitola 13.: Započtení

Třináctá kapitola se zabývá započtením. Mají-li věřitel a dlužník vzájemné pohledávky stejného druhu, může kterýkoliv z nich učinit kompenzační projev, pokud je oprávněn uskutečnit plnění a zároveň může požadovat plnění druhé strany. Jsou-li podmínky pro započtení splněny, dochází k zániku pohledávek v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí, a to okamžikem učinění kompenzačního projevu. Na rozdíl od české právní úpravy má tedy kompenzační projev účinky *ex nunc*.

Kapitola 14.: Promlčení

Čtrnáctá kapitola obsahuje právní úpravu promlčení. Promlčení podle ní podléhají všechny pohledávky, jak právo na plnění podle smlouvy, tak právo na náhradu škody vzniklé neplněním smlouvy, tak také právo na odškodnění újmy vzniklé porušením mimosmluvní povinnosti. To souvisí se skutečností, že Komise ve třetí části Principů formulovala pravidla upravující nejen smluvní závazky, ale vztahující se obecně na všechny závazkové právní vztahy.

Obecná promlčecí doba je podle Principů tříletá. Zvláštní desetiletá promlčecí doba se uplatní u práv přiznaných pravomocným rozhodnutím soudu nebo rozhodčího orgánu. Principy upravují důvody pro stavení a přerušování běhu promlčecí lhůty a zároveň stanoví, že celková promlčecí doba při stavení promlčení nesmí být delší než deset let (u škody na zdraví delší než třicet let). Toto omezení se neuplatní, pokud promlčecí lhůta neběží z důvodu probíhajícího soudního nebo rozhodčího řízení.

Podmínky promlčení mohou být modifikovány dohodou stran, nelze však smluvit promlčecí dobu kratší než jeden rok a delší než třicet let.

Kapitola 15.: Protiprávnost

Patnáctá kapitola se zabývá právními účinky protiprávnosti smlouvy. Principy rozlišují smlouvy, které jsou v rozporu se základními principy, a smlouvy porušující kogentní normy.

Pokud je smlouva v rozporu s principem, který je právními řády členských států Evropské unie pokládán za základní, je automaticky považována za neúčinnou.

Jestliže smlouva poruší kogentní ustanovení rozhodného práva, nastávají důsledky touto normou předvídané. Smlouva se tedy nestává automaticky neúčinnou. Jestliže kogentní ustanovení neupravuje následky svého porušení, pak je to soud, který může shledat smlouvu zcela nebo zčásti neúčinnou. Principy poskytují soudci vodítka, kterých by se měl při takovém rozhodování držet.

Při neúčinnosti smlouvy podle předcházejících ustanovení může kterákoliv smluvní strana požadovat vrácení plnění, které již bylo podle takové smlouvy poskytnuto. To jí může být odmítnuto, pokud o důvodu neúčinnosti smlouvy věděla nebo vědět musela. Kromě toho může smluvní strana neúčinné smlouvy požadovat na druhé straně náhradu vzniklé škody, pokud vyjde najevo, že tato osoba o důvodu neúčinnosti věděla, a přesto smlouvu uzavřela.

Kapitola 16.: Podmínky

Šestnáctá kapitola upravuje podmínky jako vedlejší smluvní ujednání, kterými se účinnost smlouvy činí závislou na nejisté budoucí události. Obsahuje klasické dělení na podmínky suspensivní a rezolutivní.

Kapitola 17.: Kapitalizace úroků

Tato krátká poslední kapitola byla formulována, aby zaplnila mezery v předchozích ustanoveních Principů. K úpravě úroků v článku 9:508 doplňuje řešení kapitalizace úroků.

Na závěr je vhodné se zmínit, že poslední tři kapitoly, které upravují nezákonnost, podmínky a kapitalizaci úroků, mají doplňující charakter, a při souhrnném vydání první, druhé i třetí části Principů by byly včleněny na systematicky vhodné místo a neměly by tedy samostatné postavení ve struktuře Principů.

5 Srovnání vybraných evropských a českých principů smluvního práva

5.1 Platnost smlouvy podle Principů evropského smluvního práva v porovnání s českou právní úpravou

Kapitola čtvrtá Principů evropského smluvního práva zakotvuje předpoklady platnosti smlouvy tím, že upravuje jednotlivé případy jejich nedostatků a stanoví následky, které tyto vady právního úkonu zakládají.

Z rozsahu této kapitoly je výslovně vyloučena právní úprava nedovolenosti smlouvy pro rozpor se zákonem nebo morálními pravidly a také úprava osobních předpokladů platnosti smlouvy. Kapitola se tedy zabývá především náležitostmi vůle při uzavírání smlouvy. Zaměřuje se zejména na svobodu vůle a vůli prostou omylu a tísně, když podrobně upravuje výhrůžky, omyl, získání nepřiměřeného prospěchu nebo nepoctivé výhody na úkor druhé strany, podvod a nepřiměřené podmínky nesjednané individuálně.

Za následky existence těchto skutečností označují Principy jednak oprávnění druhé smluvní strany zrušit smlouvu (oznámením adresovaným druhé straně se dovolat neplatnosti smlouvy), jednak možnost adaptace smlouvy.

Česká právní úprava předpokladů platnosti smlouvy je obsažena ve čtvrté hlavě první části občanského zákoníku, která je věnována právním úkonům. Ustanovení § 34 až § 51 občanského zákoníku zakotvují pojem právního úkonu a pojednávají o náležitostech, jejichž splnění je předpokladem platnosti právního úkonu. Jde jak o náležitosti vůle a jejího projevu, tak také o náležitosti osoby a náležitosti předmětu právního úkonu.

Sankcí za nedostatek některé z těchto náležitostí je podle uvedených ustanovení neplatnost právního úkonu. Ustanovení § 40a občanského zákoníku stanoví, že omyl činí právní úkon relativně neplatným. Takový právní úkon tedy působí právní následky, pokud se dotčená strana jeho neplatnosti nedovolá. V ostatní případech chybějících

náležitostí právního úkonu však občanský zákoník zakotvuje neplatnost absolutní, která nastává bez dalšího přímo ze zákona.

Zvláštní úpravu neplatnosti právního úkonu pro oblast obchodních závazkových vztahů obsahuje ustanovení § 267 odst. 1 obchodního zákoníku: „Jestliže je neplatnost právního úkonu stanovena pouze na ochranu některého účastníka, může se této neplatnosti dovolávat pouze tento účastník.“ Rozšiřuje tedy případy relativní neplatnosti právních úkonů mezi podnikateli oproti úpravě v občanském zákoníku.

Hlavní rozdíl mezi oběma právními úpravami spatřuji v následcích nedostatku některého z předpokladů platnosti smlouvy.

Principy dávají dotčené smluvní straně na výběr. Nechávací na ní, aby se sama rozhodla, zda oznámí druhé straně zrušení smlouvy nebo smlouvu výslovně či konkludentně potvrdí a zrušení smlouvy tak vyloučí. Vychází tak z toho, že ke zrušení smlouvy je třeba projevu vůle dotčené smluvní strany. Přitom oznámení o zrušení smlouvy musí být provedeno v přiměřené době poté, kdy se dotčená smluvní strana dozvěděla o relevantních skutečnostech nebo získala nazpět svobodu své vůle.

Česká právní úprava pro tento případ stanoví sankci neplatnosti smlouvy, v některých případech jde o absolutní neplatnost smlouvy, v některých o neplatnost relativní. Absolutní neplatnost právního úkonu nastává přímo ze zákona a na takovou smlouvu se hledí, jako by vůbec nevznikla. Dotčená smluvní strana tedy nemusí podnikat žádné kroky k tomu, aby se ze smlouvy vyvázala. Absolutní neplatnost nelze zhojit dodatečnými schváleními. Plnění z takové smlouvy zakládá bezdůvodné obohacení a musí být tedy vráceno. Podle současné úpravy se absolutní neplatnost nepromlčuje, možnost se jí dovolat tedy není časově omezena. K tomu je ale vhodné uvést, že tato skutečnost je považován za negativní s ohledem na potřebu právní jistoty v závazkových vztazích.

Jak bylo uvedeno výše, omyl zakládá neplatnost relativní. V tomto případě neplatnost smlouvy nenastává ze zákona, ale je třeba, aby dotčená strana relativní neplatnost uplatnila. Pokud dotčená strana takovou smlouvu dodatečně schválí, relativní neplatnost zanikne, a nelze se jí tedy napříště dovolávat. Právo dovolat se relativní neplatnosti se promlčuje v tříleté lhůtě.

S ohledem na tyto skutečnosti lze tedy shledat paralelu mezi českou úpravou relativní neplatnosti smlouvy a oprávněním zrušit smlouvu (dovolat se její neplatnosti) podle Principů.

Pokud jde o následky neplatnosti smlouvy nebo jejího zrušení, obě právní úpravy obsahují oprávnění smluvní strany, která podle této smlouvy plnila, žádat vrácení takového plnění a zároveň jí stanoví povinnost vrátit plnění, které podle této smlouvy přijala (§ 457 občanského zákoníku, článek 4:115 Principů).

Obě právní úpravy také zakotvují právo domáhat se náhrady škody. Podle článku 4:117 Principů může smluvní strana, která zrušila smlouvu, požadovat od druhé smluvní strany náhradu škody, pokud tato strana o omylu, podvodu, výhružkách a získání nepřiměřeného prospěchu nebo nepoctivé výhody věděla nebo vědět musela. Náhrada škody by měla být taková, aby se poškozená strana pokud možno dostala takové do pozice, ve které by byla, kdyby smlouva nebyla uzavřena. Kromě toho však Principy umožňují domáhat se náhrady škody také v případě, že dotčená strana nevyužila svého práva zrušit smlouvu. V tomto případě se však náhrada omezuje na škody, které vznikly v důsledku omylu, podvodu, výhružek a získání nepřiměřeného prospěchu nebo nepoctivé výhody.

Z ustanovení § 42 občanského zákoníku lze vyčíst, že vznikne-li smluvní straně v důsledku neplatnosti smlouvy škoda, může se na tom, kdo tuto neplatnost zavinil, domáhat její náhrady podle § 420 občanského zákoníku o obecné odpovědnosti za škodu. Toto ustanovení vychází z obecného principu „*culpa in contrahendo*“.

Pro obchodní závazkové vztahy upravuje tuto problematiku ustanovení § 268, jež stanoví, že kdo způsobil neplatnost smlouvy, je povinen nahradit druhé smluvní straně vzniklou škodu, ledaže by tato strana o neplatnosti smlouvy věděla. Pro náhradu této škody se obdobně použijí ustanovení o náhradě škody způsobené porušením povinností z obchodního závazkového vztahu (§ 373 a následujících občanského zákoníku).

V následujícím výkladu se zaměřím na jednotlivé důvody neplatnosti, respektive zrušení smlouvy, a porovnáám jejich úpravu podle Principů s českou právní úpravou.

Plnění od počátku nemožné

Podle článku 4:102 Principů „není smlouva neplatná jen proto, že v době jejího uzavření bylo splnění závazku nemožné nebo smluvní strana nebyla oprávněna disponovat s majetkem, kterého se smlouva týká.“¹⁹ Tato úprava dopadá na případy,

¹⁹ Lando, O., Beale, H.: Principles of European Contract Law – Parts I. and II. Combined and Revised. The Commission on European Contract Law, The Hague, Kluwer Law International, 2000, p. 228.

kdy strany nesou nebezpečí nemožnosti plnění, a proto by neměly mít právo z tohoto důvodu smlouvu zrušit. Četné případy počáteční nemožnosti plnění jsou však způsobeny tím, že jedna smluvní strana byla uvedena v omyl, a tyto budou posouzeny podle článku 4:103, který dává smluvní straně právo smlouvu zrušit.

Naproti tomu § 37 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že právní úkon, jehož předmětem je plnění od počátku nemožné, je absolutně neplatný. „Nemožnost plnění nastává i v případě, že splnění je tak mimořádně obtížné, že od povinného subjektu nelze očekávat ani spravedlivě žádat, aby obtíže překonal.“²⁰

Omyl

Článek 4:103 Principů dává smluvní straně právo zrušit smlouvu, kterou uzavřela v omylu o skutkových nebo právních okolnostech, pokud byl takový omyl podstatný a zároveň byla splněna jedna z následujících podmínek: omyl byl způsoben informací, kterou poskytla druhá smluvní strana, nebo druhá smluvní strana o omylu věděla nebo vědět musela a v rozporu s principy dobré víry a poctivého obchodního styku dovolila, aby smlouva byla za takové situace uzavřena, nebo obě strany jednaly v omylu o stejné okolnosti.

Za podstatný se označuje omyl, který zásadně změnil okolnosti uzavírání smlouvy, omyl takového druhu, že druhá strana ví nebo musí vědět, že smluvní strana jednající v omylu by takovou smlouvu neuzavřela nebo by na ni přistoupila jen za nápadně odlišných podmínek, kdyby znala pravdu. Výjimka, kdy se k oprávnění zrušit smlouvu nevyžaduje podstatný charakter omylu, se uplatní v případě, že druhá smluvní strana vyvolala omyl s úmyslem podvádět. Tato situace se posoudí podle článku 4:107 o podvodu.

V druhém odstavci uvedeného článku Principy vylučují, aby právo zrušit smlouvu měla smluvní strana, která omyl sama způsobila, nebo smluvní strana, která podle okolností dobrovolně nese nebezpečí výskytu omylu.

Článek 4:105 Principů upravuje adaptaci smlouvy jako možný následek omylu jedné či obou stran při uzavírání smlouvy. Jestliže je jedna smluvní strana oprávněna

²⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné, svazek I. 4.vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 158.

zrušit smlouvu pro omyl, ale druhá smluvní strana oznámí, že zamýšlí splnit smlouvu tak, jak ji chápe strana uvedená v omyl, pak se smlouva považuje za uzavřenou v této podobě a zaniká právo na zrušení smlouvy. Pokud obě strany uzavřely smlouvu jednajíc v omylu o stejné okolnosti, pak kterákoliv z nich se může obrátit na soud s žádostí o úpravu smlouvy tak, aby odpovídala tomu, na čem by se strany bývaly dohodly, kdyby nebylo omylu.

Česká právní úprava omylu je obsažena v § 49a občanského zákoníku: „Právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět.“ Občanský zákoník tedy stejně jako Principy vychází z koncepce, že omyl musí být podstatný, aby byl právně relevantní. Pokud však druhá strana vyvolala omyl úmyslně, požadavek podstatnosti omylu se neuplatní a právní úkon je bez dalšího neplatný. Nakonec uvedené ustanovení poznamenává, že omyl jen v pohnutce nepůsobí neplatnost právního úkonu.

Jako následek nedostatku vůle smluvní strany v podobě omylu stanoví tedy občanský zákoník neplatnost smlouvy, v tomto případě však na rozdíl od ostatních případů jde o neplatnost relativní. Přitom je důležité uvést, že podle § 40a se neplatnosti smlouvy pro omyl nemůže dovolávat ten, kdo ho sám způsobil, ať už úmyslně nebo neúmyslně, nebo kdo o něm věděl nebo vědět musel a přesto dovolil, aby smlouva byla uzavřena.

Česká právní úprava omylu neobsahuje obdobu adaptace smlouvy podle článku 4:105 Principů. Smluvní strana, která byla uvedena v omyl, se může dovolat neplatnosti smlouvy i v případě, že druhá strana je ochotná splnit smlouvu podle jejího chápání obsahu smluvního závazku. Pokud tedy dotčená smluvní strana nechce takové nabídky druhé strany využít a ponechat smlouvu v platnosti, má možnost dovolat se neplatnosti.

Podvod

Principy v článku 4:107 podrobně upravují zrušení smlouvy pro podvod. Jestliže smluvní strana byla k uzavření smlouvy přivedena podvodným jednáním druhé smluvní strany, má právo smlouvu zrušit. Takové jednání může spočívat jak v nepravdivém tvrzení, tak v zatažení informací, které v souladu s principy dobré víry a poctivého

obchodního styku měly být dotčené osobě odhaleny. Za podvodné toto jednání považujeme, pokud bylo učiněno v úmyslu podvést.

Česká právní úprava této problematiky je zahrnuta do ustanovení § 49a občanského zákoníku o omylu. Podvod je totiž možné vymezit jako situaci, kdy jedna smluvní strana byla uvedena v omyl podvodným jednáním druhé strany. Občanský zákoník v tomto směru stručně stanoví, že smlouva je neplatná, pokud druhá smluvní strana způsobila omyl úmyslně. U podvodu se tedy nevyžaduje, aby omyl byl podstatný. I v tomto případě se přitom jedná o neplatnost relativní.

Výhrůžky

Podle článku 4:108 Principů může smluvní strana zrušit smlouvu, jestliže byla k jejímu uzavření donucena bezprostřední vážnou hrozbou ze strany druhého účastníka smlouvy. Předpokladem je, že se jednalo buď o hrozbu jednáním, které je protiprávní samo o sobě (např. fyzickým násilím, poškozením majetku, ale i způsobením ekonomické újmy překazením obchodních styků), nebo o hrozbu jednáním, které nelze použít jako prostředek k dosažení uzavření smlouvy. I hrozba jednáním, které je v souladu s právem, může být protiprávní, když jde o nezákonný způsob, jak získat požadované plnění.

Právo smlouvu zrušit však dotčené smluvní straně nevznikne, pokud podle okolností případu měla nějakou rozumnou alternativu k uzavření smlouvy. Důkazní břemeno o existenci této alternativy zatěžuje druhou smluvní stranu, tedy tu, která použila výhrůžky.

Pro uzavírání smluv podle českého práva vyplývá zákaz nedovoleného nátlaku z ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého musí být právní úkon učiněn svobodně, jinak je absolutně neplatný. Výhrůžka (*vis compulsiva*) je psychické donucení, které za splnění následujících podmínek znamená nedostatek svobody vůle a působí tedy neplatnost smlouvy. „Předně musí jít o bezprávní (protiprávní) výhrůžku, tj. musí jí být vynucováno něco, co jí být vynucováno nesmí, nebo se musí hrozit něčím, co je samo o sobě protiprávní. Dále musí být výhrůžka takového druhu a takové intenzity, aby objektivně vzbudila u toho, vůči komu jí bylo použito, důvodnou bázeň. Taková bezprávní výhrůžka musí být adresována tomu, jehož právní úkon se vynucuje,

a musí být v příčinné souvislosti s právním úkonem, jehož neplatnosti se dotčená osoba dovolává.²¹

Pokud jde o obchodní závazkové vztahy, uplatní se v tomto případě ustanovení § 267 odst. 1, jež zakotvuje relativní neplatnost smlouvy. Pokud bylo při uzavírání smlouvy použito nedovoleného nátlaku, je neplatnost smlouvy stanovena na ochranu smluvní strany, která ji uzavírala pod nátlakem, a proto se podle uvedeného ustanovení může neplatnosti smlouvy dovolávat pouze tato smluvní strana.

S ohledem na to lze říci, že tato právní úprava psychického nátlaku je srovnatelná s úpravou obsaženou v *Principech*.

Nepřiměřený prospěch nebo nepoctivé výhody

Principy v článku 4:109 stanoví, že smluvní strana může zrušit smlouvu, jestliže v době uzavření smlouvy byla ve vztahu závislosti nebo důvěry k druhé smluvní straně, byla nezkušená nebo se nacházela v ekonomické tísní, a druhá smluvní strana o této skutečnosti věděla nebo vědět musela a přizpůsobením podmínek a účelu smlouvy získala z takové situace hrubě nepoctivou výhodu nebo nepřiměřený zisk.

Principy zároveň upravují možnost obrátit se na soud, aby přiměřeně upravil smlouvu tak, aby byla v souladu s principy dobré víry a poctivého obchodního styku.

Lze říci, že tato úprava omezuje uplatnění principu *pacta sunt servanda* v případech, kdy je ve smlouvě zakotven zjevný nepoměr vzájemně poskytnutého plnění jako důsledek odlišných podmínek, ve kterých se smluvní strany nacházely při uzavírání smlouvy.

Tuto problematiku upravuje český občanský zákoník v ustanovení § 49, které stanoví, že „účastník, který uzavřel smlouvu v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, má právo od smlouvy odstoupit.“ Tíseň je chápána jako objektivní stav, který má právní následky i v případě, že ho druhá smluvní strana nezpůsobila, a dokonce i případě, že o něm vůbec nevěděla. Proto se ke vzniku práva odstoupit od smlouvy navíc vyžaduje i uzavření smlouvy za nápadně nevýhodných podmínek.

²¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek I. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 152.

V tomto případě zákonodárce nezvolil neplatnost smlouvy jako sankci za omezení svobody vůle při uzavírání smlouvy, ale dal dotčené smluvní straně právo od smlouvy odstoupit. Jedná se o právo, nikoliv povinnost. Závisí tedy pouze na úvaze oprávněné strany, zda tohoto práva využije, a jednostranným právním úkonem, adresovaným druhé straně, zruší daný smluvní závazek.

Ustanovení § 267 odst. 2 obchodního zákoníku vylučuje uplatnění § 49 občanského zákoníku v obchodních závazkových vztazích. Toto pravidlo vychází z principu pevnosti obchodních závazkových vztahů. Podnikatel je profesionál a jako takový musí pečlivě a odborně zvážit podmínky závazkového vztahu, do kterého vstupuje. Možnost obchodní tísně patří k podnikatelskému riziku. Proto ujednané podmínky budou platit, i když pro podnikatele budou značně nevýhodné. Obchodní zákoník vylučuje možnost odstoupit od smlouvy sjednané v tísní za nápadně nevýhodných podmínek a v tomto směru se zásadně liší od úpravy v Principech.

Nepřiměřené (zneužívající) podmínky, které nebyly individuálně sjednány

Podle článku 4:110 Principů může smluvní strana zrušit podmínku smlouvy, která nebyla jednotlivě dohodnuta, jestliže v rozporu s principy dobré víry a poctivého obchodního styku působí značnou nerovnováhu v právech a povinnost smluvních stran. Při posuzování této otázky je třeba brát v úvahu povahu poskytnutého plnění, ostatní podmínky smlouvy a okolnosti, za kterých byla smlouva uzavřena. Přitom Principy vylučují aplikaci tohoto pravidla v případě, že se jedná o podmínku vymezující hlavní předmět smlouvy, pokud je vyjádřena jasně a srozumitelně. Dále stanoví, že toto pravidlo se nepoužije při posuzování přiměřenosti ceny vzájemně poskytovaného plnění.

Toto ustanovení Principů rozšiřuje rozsah aplikace směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5.4.1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách i na ostatní občanskoprávní smlouvy a také na smlouvy obchodní. Na rozdíl od této směrnice Principy neobsahují výčet klauzulí považovaných za nepřiměřené, protože jej s ohledem na různorodost závazkových vztahů nebylo možné vyčerpávajícím způsobem formulovat. Nicméně soudci a rozhodci se mohou při posuzování jednotlivých případů inspirovat v příloze výše uvedené směrnice, protože některé v ní vyjmenované body lze použít obecně.

Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách byla do českého právního řádu implementována novelou občanského zákoníku č. 367/2000 Sb., která doplnila do první části občanského zákoníku hlavu pátou s názvem „Spotřebitelské smlouvy“. Ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku obecně vymezuje nepřipustné klauzule ve spotřebitelských smlouvách jako „ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran“. Třetí odstavce uvedeného paragrafu poté obsahuje demonstrativní výčet takových ujednání. Ustanovení § 55 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že nepřiměřená smluvní ujednání ve spotřebitelských smlouvách jsou relativně neplatná. Je pouze na spotřebiteli, zda tyto klauzule ponechá v platnosti nebo po zvážení svých zájmů se dovolá jejich neplatnosti. Neplatnost se vztahuje jen ke konkrétnímu nepřipustnému ujednání a zbytek smlouvy zůstává v platnosti, jestliže je to s ohledem na jeho funkčnost možné. Pokud tomu tak není a nepřipustná klauzule ovlivňuje i ostatní smluvní ujednání a s tím smlouvu jako celek, může se spotřebitel dovolat neplatnosti celé smlouvy.

Uvedená právní úprava je aplikovatelná pouze na spotřebitelské smlouvy, tedy smlouvy, kde jsou smluvními stranami na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel. Na rozdíl od Principů neupravuje český občanský zákoník tuto problematiku obecně pro všechny smlouvy. Pokud jde o ostatní smlouvy, ať už občanskoprávní nebo obchodněprávní, lze nepřiměřená ujednání do nich zahrnutá posoudit podle ustanovení § 39 občanského zákoníku jako neplatná pro rozpor s dobrými mravy. U občanskoprávních smluv se v tomto případě bude jednat o neplatnost absolutní, obchodní smlouvy budou v souladu s ustanovením § 267 odst. 1 obchodního zákoníku relativně neplatné.

5.2 Nesplnění smlouvy podle Principů evropského smluvního práva v porovnání s českou právní úpravou

Osmá kapitola Principů evropského smluvního práva se zabývá obecnou úpravou nesplnění a nároků z něj vznikajících.

Principy zakotvují jednotný pojem nesplnění, který pokrývá veškerá porušení povinností ze smlouvy. Nesplnění může spočívat jednak v nesplnění závazku v době jeho splatnosti, to znamená v pozdním plnění nebo jeho nesplnění vůbec, jednak může spočívat v plnění vadném. Kromě toho však nesplnění zahrnuje i porušení vedlejších povinností ze smlouvy, jako je např. povinnost mlčenlivosti. Pokud je druhá smluvní strana povinna plnění stanoveným způsobem převzít nebo jinak poskytnout součinnost, zakládá porušení takové povinnosti také nesplnění. Navíc jednotný pojem nesplnění pokrývá jak nesplnění ospravedlněné, tak neospravedlněné.

Pokud jde o náhrady za nesplnění, závisí jejich použitelnost právě na tom, zda jsou dány překážky podle článku 8:108 a nesplnění je tedy ospravedlněné, nebo tomu tak není. Článek 8:101 stanoví, že při neospravedlněném nesplnění má poškozená smluvní strana právo volby mezi jednotlivými nároky upravenými v kapitole deváté, kterými jsou:

- nárok na splnění závazku,
- nárok na náhradu škody,
- nárok na úroky při prodlení s plněním peněžitého závazku,
- zadržovací právo,
- právo odstoupit od smlouvy a
- právo na slevu z kupní ceny.

Jestliže se jedná o nesplnění, které je ospravedlněné podle článku 8:108, může poškozená smluvní strana volit z nároků podle kapitoly deváté, s výjimkou práva požadovat splnění závazku a nároku na náhradu škody - tyto dva nároky jí v tomto případě nenáleží. Kromě toho je stanoveno, že poškozené straně nenáleží nároky podle kapitoly deváté v rozsahu, v jakém vlastním jednáním způsobila nesplnění smlouvy.

Nároky, které nejsou podle své povahy navzájem neslučitelné, lze kumulovat. To tedy znamená, že uplatnění určitého nároku nevylučuje možnost žádat náhradu škody.

Rozdíl mezi Principy a českou právní úpravou spočívá hlavně v tom, že české právo nezná pojem nesplnění a neobsahuje ani jiný pojem, který by svým obsahem tomuto pojmu odpovídal. Různé druhy porušení smluvních povinností jsou upraveny odděleně, české soukromé právo nezná pojem, který by je zastřešoval.

Porušením smluvního závazku jeho nesplněním v době jeho splatnosti se ten, kdo svou povinnost porušil, dostává do prodlení. Prodlení dlužníka (*mora debitoris*), prodlení věřitele (*mora creditoris*) a jejich právní následky upravuje občanský zákoník v § 517 až § 523. Prodlení s plněním obchodních závazků se řídí ustanoveními § 365 až § 369a obchodního zákoníku. Podle této úpravy jsou s prodlením dlužníka spojeny tyto právní následky:

- právo věřitele trvat na řádném splnění závazku, nestanoví-li zákon jinak (toto právo je vyloučeno zejména u tzv. fixních smluv, u kterých má prodlení za následek zánik smlouvy, pokud věřitel včas neoznámí, že na splnění závazku trvá),
- právo požadovat zaplacení úroků z prodlení, jde-li o prodlení s plněním peněžitého závazku,
- právo od smlouvy odstoupit,
- právo požadovat náhradu škody.

Nároky vznikající z prodlení věřitele jsou obdobné jako při prodlení dlužníka:

- právo dlužníka trvat na splnění povinnosti věřitele,
- právo požadovat náhradu škody,
- právo od smlouvy odstoupit.

Porušení smluvního závazku poskytnutím vadného plnění zakládá odpovědnost za vady. Právní úprava odpovědnosti za vady a nároků z ní vyplývajících je roztržštěná. Občanskoprávní odpovědnost za vady je obecně upravena v § 499 až § 510 občanského zákoníku a zvláštní ustanovení jsou u jednotlivých smluvních typů. Obsáhlou úpravu odpovědnosti za vady obsahuje také obchodní zákoník u některých obchodních smluvních typů, zejména u kupní smlouvy.

Obchodní zákoník rozlišuje, jestli dodání vadného zboží znamená porušení smlouvy podstatným způsobem či nikoliv. Nároky z vad zboží jsou rozdílné podle toho, jakým způsobem byla smlouva porušena.

Při podstatném porušení kupní smlouvy dodáním vadného zboží náleží kupujícímu tyto nároky:

- právo na dodání chybějícího množství zboží,
- právo na odstranění vad opravou zboží, jsou-li vady odstranitelné,
- právo na odstranění vad dodáním náhradního zboží,
- právo na odstranění právních vad,
- právo na přiměřenou slevu z kupní ceny,
- právo odstoupit od smlouvy.

Při nepodstatném porušení kupní smlouvy dodáním vadného zboží nemá kupující ze zákona právo odstoupit od smlouvy, jinak si může zvolit mezi ostatními nároky uvedenými výše.

Nároky z vad zboží se nedotýkají nároku na náhradu škody, která poškozené straně vznikla v důsledku dodání vadného zboží. Jen § 440 odst. 1 obchodního zákoníku výslovně upravuje neslučitelnost nároku na slevu s kupní ceny a nároku na náhradu zisku ušlého v důsledku vady plnění, na kterou se sleva vztahuje.

Jinak je tomu však v případě, že se jedná o škodu spočívající v dodání vadného zboží. Ustanovení § 440 odst. 2 obchodního zákoníku upravuje významné pravidlo, jež stanoví, že „uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad zboží, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu“. Požadovat náhradu škody je tedy v tomto případě vyloučeno.

Porušení jiných povinností ze smlouvy a jejich následky jsou upraveny jednotlivě, například § 271 obchodního zákoníku upravuje porušení povinnosti smluvní strany zachovat v tajnosti důvěrné informace, které se dozvěděla při jednání o uzavření smlouvy, a stanoví povinnost k náhradě škody jako jeho následek tohoto porušení.

Odpovědnost za škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti je upravena v šesté části občanského zákoníku spolu s odpovědností mimosmluvní. Tato úprava plní funkci obecné odpovědnosti za škodu pro celé soukromé právo. Ustanovení § 373 až § 386 obchodního zákoníku obsahují zvláštní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinnosti z obchodního závazkového vztahu.

Podle Principů je odpovědnost za nesplnění pojímána jako objektivní odpovědnost, nevyžaduje se zavinění. Článek 8:108 Principů upravuje problematiku zásahu vyšší moci, když stanoví, že nesplnění smlouvy je ospravedlněné, jestliže dotčená smluvní strana prokáže, že svůj smluvní závazek nemohla splnit pro překážku, kterou nemohla ovlivnit, kterou nebylo možné předvídat v době uzavření smlouvy a kterou nemohla odvrátit ani překonat. Existence takové překážky vylučuje odpovědnost za škodu a také právo druhé strany domáhat splnění závazku. Ostatní nároky podle kapitoly deváté jí zůstávají zachovány.

Česká právní úprava porušení smluvních závazků je nejednotná a jednotlivé druhy odpovědnosti jsou upraveny odlišně.

Úpravu podle obchodního zákoníku lze charakterizovat takto:

Odpovědnost za prodlení nastává objektivně a bez ohledu na jeho příčinu. Neovlivnitelné, nepředvídatelné a neodvratitelné překážky tedy nemají vliv na vznik této odpovědnosti.

Odpovědnost za vady je koncipována jako objektivní odpovědnost, a to objektivní odpovědnost prostá. Pokud dotčená smluvní strana prokáže existenci zákonem stanovených liberačních důvodů, je její odpovědnost za vady vyloučena. Tak se například prodávající zproští odpovědnosti za právní vady, jestliže prokáže, že kupující v době uzavření smlouvy věděl o právu třetí osoby, kterým je zboží zatíženo. Jednotlivé liberační důvody jsou obchodním zákoníkem podrobně upraveny.

Odpovědnost za škodu vzniklou porušením povinnosti z obchodního závazkového vztahu je upravena jako prostá objektivní odpovědnost. V § 374 obchodní zákoník upravuje okolnosti, které tuto odpovědnost vylučují. Jedná se o neovlivnitelné a nepředvídatelné překážky, které brání smluvní straně ve splnění jejího závazku a u nichž nelze rozumně předpokládat, že by je tato smluvní strana odstranila nebo překonala. Důležitým předpokladem pro to, aby taková překážka vyloučila odpovědnost za škodu, je skutečnost, že nevznikla až v době, kdy povinná strana byla už v prodlení s plněním své povinnosti, a také že nevznikla z hospodářských poměrů povinné strany.

Obecná úprava odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku je specifická v tom, že na rozdíl od úpravy v Principech a v obchodním zákoníku se k odpovědnosti vyžaduje zavinění. Obecná odpovědnost za škodu podle § 420 občanského zákoníku je

koncipována jako odpovědnost subjektivní. Vedle toho ovšem občanský zákoník zakotvuje řadu zvláštních případů odpovědnosti za škodu, které jsou založeny na objektivním principu. Příkladem prosté objektivní odpovědnosti může být odpovědnost za poškození, ztrátu nebo zničení věci, jež je předmětem závazku, podle § 421 občanského zákoníku. Liberačním důvodem je v tomto případě skutečnost, že by ke škodě došlo, i kdyby věc nebyla předána ke splnění závazku. Absolutní objektivní odpovědnost je zakotvena v § 421a občanského zákoníku. Odpovědnosti za škodu způsobenou okolnostmi majícími původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito při plnění závazku, se tedy nelze zprostit.

Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá roztržitost české právní úpravy porušení smluvních povinností, která je v ostrém protikladu k jednotné úpravě nesplnění smluvního závazku podle Principů evropského smluvního práva.

6 Závěr

Smluvní závazkové vztahy jsou nutnou podmínkou pro fungování tržního hospodářství a právní úprava smluvních závazků přímo ovlivňuje jeho chod. Existuje tedy úzký vztah mezi evropským smluvním právem a efektivním fungováním jednotného vnitřního trhu. Současná dílčí a nejednotná právní úprava v této oblasti je nevyhovující vzhledem k dosažené úrovni integrace trhu. Panuje všeobecná shoda o potřebě reformovat, harmonizovat stávající úpravu, což ovšem neplatí o způsobu, jakým má být tento úkol splněn. V akademických i v politických kruzích existují různé varianty budoucího vývoje.

Kontroverzním cílem, ke kterému podle mého názoru evropské právo s určitostí směřuje, je vytvoření jednotného kodexu soukromého práva. Na akademickém poli již nějakou dobu probíhají intenzivní práce na přípravě studií a dokumentů, které mají ambice stát se základem budoucího jednotného soukromého práva. Lze tedy říci, že přijetí jednotného evropského soukromoprávního kodexu bude záviset na politické vůli tento krok učinit. Ani politický přístup k této problematice však není jednotný. Na rozdíl od Evropského parlamentu, který podporuje ideu vytvoření evropského kodexu soukromého práva, se Evropská komise od této myšlenky několikrát distancovala a přiklonila se ke zpracování jen společného referenčního rámce.

Vypracovaný návrh společného referenčního rámce byl Evropské komisi předložen koncem roku 2007. V současné době probíhají odborné diskuse a hodnocení tohoto návrhu. Evropská komise předpokládá, že k přijetí společného referenčního rámce dojde v roce 2009.

Těžištěm uvedené práce je analýza Principů evropského smluvního práva. Jedná se o obecné zásady smluvního práva, které byly vytvořeny na základě komparace národních právních úprav členských států Evropské unie, aby plnily roli společné a všeobecně přijatelné úpravy obecného evropského smluvního práva a staly se tak prvním krokem k vytvoření jednotného evropského kodexu soukromého práva.

De lege lata mají Principy význam ve všeobecných smluvních podmínkách: smluvní strany je mohou v rámci soukromoprávní úpravy inkorporovat do své smlouvy. Kromě toho jsou důležitým přínosem pro europeizaci smluvního práva v tom smyslu, že se staly předmětem zájmu národních zákonodárců jednotlivých členských států EU,

kteří v nich získávají inspiraci při modernizaci či rekodifikaci národních kodexů soukromého práva.

Principy představují obecnou část závazkového smluvního práva, jejich působnost není omezena jen na spotřebitelské závazky nebo na obchodní závazkové vztahy, jsou určeny pro obecné použití. Nejsou ani omezeny na mezinárodní závazkové vztahy, je možné je použít i při úpravě vnitrostátních závazků. V těchto směrech se zásadně liší od Principů mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT, které představují obdobnou unifikační snahu v oblasti mezinárodního obchodního styku a jejich použití je tedy omezeno na mezinárodní závazkové vztahy mezi obchodníky.

Zhodnotím-li srovnání Principů s českou právní úpravou, lze říci, že v mnoha ohledech se shodují, což je také důsledkem vyšší míry abstrakce a obecnosti některých ustanovení Principů. Pokud jde o koncepční rozdíly, je vhodné se jimi zabývat v souvislosti s přípravou rekodifikace českého soukromého práva, protože Evropa se nevyhnutelně ubírá cestou harmonizace soukromého práva a Principy byly vytvořeny jako zásady společné národním právním úpravám v EU.

7 Literatura

7.1 Odborné publikace

1. Boguszak, J. a kol. Právní principy. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999.
2. Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva. Praha: ASPI, a.s., 2001.
3. Dědič J., Čech P. Obchodní právo po vstupu ČR do Evropské unie. 2. vydání. Praha: BOVA POLYGON, 2005.
4. Dworkin R. Když se práva berou vážně. Praha: OIKOYMENH, 2001.
5. Garner, B.,A. A Dictionary of Modern Legal Usage. 2d ed. Oxford University Press, 1995.
6. Gerloch, A., Maršálek, P. a kol. Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003.
7. Hurdík, J. Zásady soukromého práva. Brno: Masarykova universita, 1998.
8. Chromá, M. New Introduction to Legal English. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2003.
9. Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné, svazek II. 2.vydání. Praha: ASPI, a.s., 2002.
10. Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné, svazek I. 4.vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005.
11. Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé. 6. vydání. Brno: Doplněk, 2004.
12. Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K., Zunt, V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2003.
13. Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law – Parts I. and II. Combined and Revised. The Commission on European Contract Law, The Hague, Kluwer Law International, 2000.
14. Lando, O., Clive, E., Prüm, A., Zimmermann, R. Principles of European Contract Law – Part III. The Commission on European Contract Law, The Hague, Kluwer Law International, 2003.
15. Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé. Praha: C. H. Beck, 2008
16. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. Praha: ASPI, a. s., 2006.
17. Salač, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.

18. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.
19. Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva. Praha: ASPI, a.s., 2006.
20. Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
21. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
22. Weinberger, O. Norma a instituce. Brno: Masarykova universita, 1995.
23. Zuklínová, M. Smlouva. Praha: Academia, 1985.

7.2 Odborné články

7.2.1 Časopisecké články

1. Boguszak, J. K teorii tvorby práva (hodnoty, normy, právní principy). In: Právnická fakulta UK 1348-1998, jubilejní sborník, Praha, 1998.
2. Havel, B. Dobré mravy a poctivý obchodní styk. In: Právnik č.1/2000.
3. Prusák, J. Principy v práve. In: Právní obzor č. 3/1997.
4. Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. In: Právní rozhledy č. 11/2008.
5. Rozehnalová, N. Principy evropského smluvního práva a další iniciativy směřující k vytvoření jednotného smluvního práva. In: Právní fórum č. 3/2006.

7.2.2 Články z internetových zdrojů

1. Hartkamp, A. Perspectives for the Development of a European Civil Law, dostupný z:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/literature/hartkamp/perspectives_trento.htm
2. Hartkamp, A. Principles of Contract Law, dostupný z:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/literature/hartkamp/Princip11.doc

3. Komárek, J. Harmonizace smluvního práva v Evropě a nový český občanský zákoník dostupný z:
<http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/harmonizace-smluvno-prva-v-evrop-nov.html>
4. Lando, O. Contract Law in the EU: The Commission Action Plan and Principles of European Contract Law,
dostupný z:
http://europa.eu.int/comm/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/stakeholders/5-31.pdf
5. Lando, O. Some Features of the Law of Contract in the Third Millenium,
dostupný z:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/literature/lando01.htm
6. Lando, O. The Rules of European Contract Law,
dostupný z:
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/lando2.html>
7. The Commission on European Contract Law: Introduction to the Principles of European Contract Law,
dostupný z:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/survey_pecl.htm

7.3 Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 21/96.
2. Nález Ústavního soudu ČR IV. ÚS 275/96.

7.4 Sdělení Evropské komise

1. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European contract law COM (2001) 398 final – Official Journal C 255 of 13.9.2001.
2. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council — A more coherent European contract law — An action plan , COM (2003) 68 final – Official Journal C 63 of 15.3. 2003.
3. Sdělení Radě a Evropskému parlamentu - Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed COM (2004) 651 final, ze dne 11.10.2004.

7.5 Internetové odkazy

1. <http://eur-lex.europa.eu> EUR-Lex
2. <http://europa.eu.int/scadplus> EU Summaries of legislation
3. <http://www.acquis-group.org> European Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group)
4. <http://www.cisg.law.pace.edu> Electronic Library on International Commercial Law and the CISG
5. <http://www.copecl.org> Joint Network on European Private Law
6. <http://www.sgecc.net> Study Group on a European Civil Code
7. <http://www.era.int/web/en/html/index.htm> Academy of European Law
8. http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law
Commission on European Contract Law

8 Summary

European and Czech Principles of Contract Law

This thesis is focused on principles of contract law.

In the first instance, it explains the theoretical conception of principles of law and adverts to their status in the Czech legal system.

The second Chapter of the thesis dissertates about basic principles of the Czech private law starting with the principle of freedom of contract, ends with the principles of good faith and fair dealing.

The main part of the thesis deals with the European principles of contract law. A contract is an indispensable instrument of a market economy. There is a close relationship between the European contract law and a proper functioning of the Single European Market. The European Union as an economic community requires harmonisation of private law, mainly the branch of contract law, to eliminate those differences between national laws which are inimical to the efficient cross-border business within Europe.

The Commission on European Contract Law, as an independent body of legal experts from all the Member States of the European Union, under the chairmanship of Professor Ole Lando, started the way towards the consolidation of European contract law. It established the Principles of European Contract Law as a response to the need for a Union-wide infrastructure of contract law. The Principles represent a reasonable compromise between various legal systems in Europe.

The Principles of European Contract Law consist of non-binding rules, "soft law". They can only work by their force of persuasion. However, their main purpose is to serve as a first draft of a European Civil Code. The Principles have an important scholarly and educational value and may serve as an inspiration for national legislators who reform their laws of contract.

Throughout Europe there is an interest in developing a common European private law. There are many academic projects concerned with formulation of principles of private law within Europe. However, the existence of the European Code of Private Law depends on political will of European institutions.

Evropské a české principy smluvního práva
European and Czech Principles of Contract Law

Klíčová slova: principy, smluvní právo, harmonizace

Keywords: Principles, Contract Law, Harmonisation